

Armoede, arbeidsmarkten en sociale zekerheid in de landen van de OESO

Studie in opdracht van de OESO en
mede gefinancierd door IUAP-III

Bea Cantillon
Ive Marx
Karel Van den Bosch

december 1996

B E R I C H T E N

CENTRUM VOOR SOCIAAL BELEID
UFSIA - UNIVERSITEIT ANTWERPEN

D/1996/6104/06

Inhoud

Inleiding	1
1. Financiële armoede: niveaus en trends	1
1.1. Trends in de globale omvang van financiële armoede	1
1.2. Trends in de structuur van de financiële armoede	5
1.3. De duurtijd van de armoede	7
2. De impact van de sociale uitgaven	8
3. Socio-demografische veranderingen en armoede	11
3.1. Eénpersoonshuishoudens	11
3.2. Eénouderschap	11
3.3. Tweeverdienerschap	12
4. Armoede en tewerkstelling	13
4.1. Ontwikkelingen in de OESO-arbeidsmarkten	13
4.2. Werkloosheid, tewerkstelling en armoede: een exploratieve analyse	15
5. Overwegingen voor het beleid: complementariteit tussen werk en sociale bescherming	19
6. Samenvatting en besluiten	22
BIJLAGE: METHODEN	24
Bibliografie	27
Tabellen	33

Inleiding

Dit bericht geeft de belangrijkste resultaten van een studie die in opdracht van de OESO werd uitgevoerd¹. Deze studie handelde over de relatie tussen armoede, arbeidsmarkten en sociale zekerheid in ontwikkelde welvaartsstaten. Op basis van de Luxemburg Income Study (LIS) datasets, reeds gepubliceerde resultaten² en een aantal landenstudies werden de armoede, de werking van de arbeidsmarkt en van de sociale zekerheid in de meeste OESO-landen van de 80'er jaren met elkaar vergeleken.

Hoewel de verschillen in niveau, trends en structuur van de armoede zeer groot zijn is de toename van de pre-transfer armoede onder actieven en hun kinderen een zowat algemene uitkomst: overal in de OESO-landen stijgt - vóór het in rekening brengen van sociale transfers - de armoede onder actieven en kinderen. In sommige landen leidde deze ontwikkelingen tot een belangrijke toename van de armoede, terwijl andere landen erin slaagden hun armoede op een stabiel peil te houden. Descriptief wordt onderzocht hoe deze tegengestelde ontwikkelingen samenhangen met verschillen in de werking van arbeidsmarkten en sociale zekerheid.

In een eerste deel beschrijven we globale trends in relatieve armoede in OESO-landen en eventuele verschuivingen in de socio-demografische structuur. In een tweede deel gaan we na hoe de doelmatigheid van cash-transfersystemen evolueert. In daaropvolgende delen analyseren we op een exploratieve wijze de impact van gezinsontbinding, tweeverdienerschap en werkloosheid. In een laatste deel geven we een aantal beleidsbeschouwingen.

1. Financiële armoede: niveaus en trends

1.1. Trends in de globale omvang van financiële armoede

Vergelijkbare cross-nationale gegevens over de evolutie van de armoede zijn relatief schaars en ondanks de aanzienlijke inspanningen die de laatste jaren werden geleverd blijven comparatieve tijdsreeksen dikwijls onvolledig. In deze studie gebruiken we de Luxembourg Income Study database waarin nationale databestanden werden samengebracht en in de mate van het mogelijke gestandaardiseerd. De meeste van deze databestanden zijn het resultaat van sociaal-economische bevragingen van grote steekproeven van de bevolking, zoals ze in België door het CSB op regelmatige tijdstippen worden georganiseerd.

¹ Cantillon, B., I. Marx & K. Van den Bosch (1996), *The Challenge of Poverty and Social Exclusion*, Report for the Conference "Beyond 2000: The New Social Policy Agenda", Paris, 12-13th November.

² Deze studie werd uitgevoerd in opdracht van de OESO en mede gefinancierd door IUAP-III. Met dank aan de collega's Rudi Van Dam en Caroline Gijssels (CSB) en Koen Vleminckx (LIS). Zie o.a. Gottschalk en Smeeding (1995), De Vos en Zaidi (1993a-c, 1994a-d)

Cross-nationaal gestandaardiseerde data laten enkel toe eerder arbitraire statistische maatstaven van financiële armoede te gebruiken. In de regel worden mensen gesteld financieel arm te zijn wanneer ze over een equivalent inkomen (d.i. een huishoudinkomen gecorrigeerd voor de gezinsgrootte) beschikken dat minder is dan de helft van het gemiddeld of mediaan equivalent inkomen (zie methodologische bijlage).

Landelijke rangschikkingen betreffende het armoedeniveau komen globaal gezien vrij goed overeen. De verschillen zijn aanzienlijk. Het armoedepercentage in de Benelux, de Scandinavische landen en Duitsland situeert zich tussen 6 en 8%. Een tweede groep van landen wordt gevormd door Frankrijk, Canada en het Verenigd Koninkrijk, met 12 à 14% huishoudens onder de armoedegrens. De hoogste armoedepercentages worden in Australië en de VS opgetekend (met resp. 16 en 23% armoede). Ook als (licht) verschillende armoedemaatstaven worden gebruikt bekomt men een analoge rangschikking van landen (zie kolom 2 van tabel 1). Het gebruik van gemiddeld equivalent inkomen in plaats van mediaan equivalent inkomen resulteert wel in aanzienlijk hogere armoedecijfers, vooral in landen met een hogere graad van inkomensongelijkheid. Een relatief vlakke equivalentieschaal resulteert in relatief hogere armoedecijfers in de Scandinavische landen, waarschijnlijk omdat het aantal éénpersoons-huishoudens daar groter is³. Andere cross-nationale verschillen, zoals bijvoorbeeld voor Frankrijk en Nederland, kunnen het gevolg zijn van een verschillende behandeling van missing data en negatieve inkomens.

Tabel 1: Omvang van de armoede in OESO-landen, op basis van twee verschillende armoedemetingen.

	<i>Personen beneden 50% van het gemiddeld equivalent inkomen (steile equivalentieschaal) (1)</i>		<i>Personen beneden 50% van het mediaan equivalent inkomen (vlakke equivalentieschaal) (2)</i>	
	<i>niveau</i>	<i>landen-rangschikking</i>	<i>niveau</i>	<i>landen-rangschikking</i>
Australië (1985)	15.7	2	12.6	2
België (1985)	5.8	10	4.8	10
Canada (1987)	13.8	3	12.1	3
Duitsland (1983)	8.0	7	6.9	9
Finland (1987)	5.5	11	6.9	8
Frankrijk (1984)	11.9	5	7.3	7
Nederland (1987)	8.3	6	3.0	11
Noorwegen (1986)	6.4	8	7.8	6
Verenigd Koninkrijk (1986)	13.0	4	8.4	4
Verenigde Staten (1986)	22.6	1	17.7	1
Zweden (1987)	6.3	9	8.1	5

(1) Eigen berekeningen

(2) Gottschalk en Smeeding (1995).

De evolutie van de armoede wordt op 2 verschillende manieren beschouwd.

³ Voor uitgebreidere gedetailleerde analyses wordt verwezen naar Atkinson, Rainwater & Smeeding (1995) alsook naar Buhman et al. (1988).

Wat de 'relatieve armoede' betreft wordt de armoedelij n op hetzelfde percentage van gemiddeld equivalent inkomen voor elk jaar vastgelegd (tabel 2a)⁴. De trend in 'absolute armoede' wordt gemeten door de relatieve armoedelij n voor een bepaald jaar constant te houden in koopkracht op basis van de index der consumptieprijzen (tabel 2b). Armoedepercentages worden zowel op huishoudniveau als op individueel niveau berekend. Daarnaast wordt ook de globale armoedekloof (als een percentage van het geaggregeerd beschikbaar inkomen) berekend. De armoedekloof zoals hier gedefinieerd is dezelfde voor individuen als voor huishoudens.

Op basis van de beschikbare tijdsreeksen, die voornamelijk de jaren 80 omspannen, kan geen bewijs gevonden worden voor een consistente toename van de armoede in de OESO-landen. Ze geven enkel indicaties voor een redelijk scherpe toename in relatieve armoede onder individuen in Ierland (1973-1987) en het Verenigd Koninkrijk in de late jaren 80. Bescheiden toenames lijken zich te hebben voorgedaan in Australië (1981-1989), Finland (1987-1991) en Zweden (1981-1987), alsook in de Verenigde Staten in de vroege jaren 80. Onze bevindingen suggereren voorts een relatief stabiele armoede in België (1985-1992), Duitsland⁵ (1979-1993, 1983-1990), Griekenland (1982-1988), Nederland (1983-1987) en Noorwegen (1987-1991). Onze gegevens wijzen bovendien op een daling in de relatieve armoede in Denemarken (1987-1992), Portugal (1980-1989) en Spanje gedurende de jaren 80. Alleen Canada schijnt een sterke daling van de relatieve armoede gekend te hebben, zowel in de late jaren 70 als gedurende de jaren 80. Bovendien kon in bijna alle landen een merkbare daling in absolute armoede vastgesteld worden (tabel 2b), behalve dan op het individueel niveau in Griekenland (1982-1988), Australië (1981-1989) en de Verenigde Staten (1974-1991).

Kader 1: Landentrends in het niveau en de structuur van de armoede

K1. In Australië blijkt de armoede gedurende de jaren 80 sterk toegenomen. Bovendien is de armoedekloof aanzienlijk groter geworden. Deze evoluties blijken gelijklopend voor de drie demografische groepen (kinderen onder de 18 jaar, volwassenen tot 65 jaar en bejaarden ouder dan 65). De armoedekloof is evenwel het sterkst gestegen bij de bejaarden. Deze bevindingen zijn consistent met die van Saunders (1994).

K2. In België is de relatieve armoede tussen 1985 en 1992 stabiel gebleven op een relatief laag niveau (cf. Cantillon, et al., 1993). Bovendien konden geen grote veranderingen in de spreiding van de armoede over de verschillende demografische groepen waargenomen worden. Wanneer de armoedelij n in termen van koopkracht op het niveau van 1985 gehouden wordt, verkleint de omvang van de armoede zelfs met één derde.

K3. In Canada blijkt er zich, voornamelijk op huishoudniveau, tussen 1971 en 1991 een consistente en aanzienlijke daling van de relatieve armoede te hebben voorgedaan. De daling is vooral sterk wanneer de armoedelij n op eenzelfde niveau wordt gehouden. Onze cijfers laten een aanzienlijke daling in armoede onder de bejaarden zien, een daling die voor het grootste deel ook verantwoordelijk is voor de algemene daling van de armoedecijfers, aangezien armoede onder kinderen en actieve volwassenen stabiel is gebleven op hetzelfde relatief hoge niveau. Deze resultaten komen overeen met die van Hanratty en Blank (1992), die trends in armoede onder de bejaarden in de periode 1970-1986 vergeleken hebben voor Canada en de Verenigde Staten, daarbij gebruik makend van officiële minimum inkomensgrenzen. Zij vonden dat in de vroege jaren 70 de

⁴ Tabellen 2 t/m 7 bevinden zich achteraan dit bericht.

⁵ Met Duitsland bedoelen we verder de Bondsrepubliek Duitsland van voor de eenmaking.

belangrijkste bron van daling in de Canadese armoede de daling in pre-transferarmoede was. In de jaren 80 evenwel veroorzaakten vooral de genereuzere transfers een verdere daling van de armoede.

K4. In Denemarken hebben er zich belangrijke veranderingen voorgedaan. De armoedecijfers zijn er aanzienlijk gedaald en dit geldt zowel voor de cijfers die op basis van de 50%-norm als op basis van de 60%-norm werden gemeten. De cijfers zijn evenwel minder sterk gedaald als men de armoedenorm op 40% legt. De armoede blijkt het sterkst (met ruim drie kwart) gedaald bij de bejaarden. Verdere analyse toont aan dat dit resultaat is van een groot aantal bejaarden dat in 1987 net onder de armoedelijc viel, maar er in 1992 net bovenuit kwam. Aangezien het gemiddeld equivalent inkomen in reële termen nauwelijks gewijzigd is tussen 1987 en 1992 gedragen de 'absolute' armoedecijfers zich op dezelfde wijze als de 'relatieve'.

K5. Wat Duitsland betreft vinden we voor de periode 1978 tot en met 1983 relatief stabiele armoedecijfers op individueel niveau en dalende armoedecijfers op huishoudniveau. Dit suggereert dat armoede verschoven is van kleine naar grote huishoudens. De armoedegraad is gestegen bij kinderen en gedaald bij andere gezinsleden, hoewel de wijzigingen daar eerder bescheiden zijn. Nochtans vinden Hauser en Becker (1994, tabel 4), op basis van dezelfde gegevens, een bescheiden stijging in het aantal personen dat onder de helft van het gemiddeld equivalent inkomen valt (van 6.3% tot 7.9%). De reden voor deze discrepantie is niet helemaal duidelijk. Wanneer de armoedelijc in de periode 1978-1988 op hetzelfde reële niveau wordt gehouden blijkt de armoede in Duitsland gedaald te zijn. Als de resultaten van de Vos en Zaidi (1993a) vergelijkbaar zijn met de onze (het betreffen gegevens van dezelfde survey en dezelfde armoedelijc, maar mogelijk met een verschillend inkomensconcept) dan zou de relatieve armoede tussen 1983 en 1988 gestegen zijn. De armoede bij kinderen zou haast verdubbeld zijn en ook de armoede bij actieven zou in bescheiden mate gestegen zijn. Hauser en Becker (1994, tabel 8; cijfers ook getoond in tabel 2a) melden daarentegen een tamelijk stabiel aantal personen onder het gemiddeld equivalent inkomen gedurende de periode 1983-1990 (rond de 8%). Deze resultaten zijn gebaseerd op het Duitse sociaal-economisch panel.

K6. In Finland is de relatieve armoede licht gestegen tussen 1987 en 1991, voornamelijk dan bij de bejaarden. Deze bevindingen contrasteren met die van Ritakallio (1994) die gewag maakt van een daling van de relatieve armoede tussen 1985 en 1990. De aanzienlijke economische achteruitgang welke Finland in 1991 heeft ondergaan zou dit verschil kunnen verklaren. Als onze bevindingen correct zijn dan zouden ze een breuk vormen in de trend van dalende relatieve armoede in Finland tussen 1966 en 1985 (Gustafsson en Uusitalo, 1990). Wanneer de armoede op het niveau van 1987 wordt gehouden, dan vermindert de omvang van de armoede in Finland in de bestudeerde periode.

K7. Voor Frankrijk wijzen de resultaten op basis van een steekproef van belastingaangiften op een daling van de relatieve armoede tussen 1979 en 1984. Deze daling is zelfs nog groter wanneer de armoedelijc op hetzelfde niveau wordt gehouden. De globale daling van de armoede is voornamelijk te wijten aan een vermindering van de armoede onder de bejaarden. Onder de actieve volwassenen blijft de armoede stabiel. Voor de daaropvolgende periode (1984/85 tot 1989) rapporteren de Vos en Zaidi (1994b) een stijging van de relatieve armoedecijfers. De armoede is vooral gestegen bij kinderen, maar ook bij actieven. Wanneer een gelijkblijvende armoedelijc wordt gehanteerd, blijkt de globale armoede nagenoeg stabiel te zijn gebleven. Om methodologische redenen zijn de LIS-resultaten niet helemaal vergelijkbaar met de resultaten van de Vos en Zaidi.

K8. Wat Griekenland betreft vermelden de Vos en Zaidi (1994c) een lichte stijging van de relatieve armoede tussen 1982 en 1988. Deze stijging is uitsluitend toe te schrijven aan een gestegen armoede bij de bejaarden. De 'absolute' armoede is nog iets sterker gestegen.

K9. In Ierland is het aantal personen dat in relatieve armoede leeft aanzienlijk gestegen, zowel in de periode 1973-1980 als in de periode 1980-1987 (Callan et al., 1989). Het aandeel huishoudens dat in armoede leeft is nagenoeg stabiel gebleven; het blijkt dat armoede verschoven is van kleine naar grotere huishoudens. Tabel 3 laat inderdaad zien dat de demografische structuur van de armoede drastisch gewijzigd is: de armoede bij de bejaarden is met meer dan twee derde gedaald, terwijl de armoede bij kinderen haast verdubbelde.

K10. De bevindingen voor Nederland zijn ietwat verwarrend. Tussen 1983 en 1987 schijnt de armoede licht gedaald te zijn (dit geldt zowel voor de relatieve als voor de absolute armoede). Dit is voornamelijk het resultaat van de bijna volledige eliminatie van armoede bij de bejaarden in 1987, wat duidelijk tot uiting komt in de armoedekloof. De reden voor deze sterke daling ligt niet voor de hand en het zou mogelijk ook een data-artefact kunnen zijn. Het onderzoek uit 1991 is wellicht representatiever voor de populatie dan dat van 1983 en 1987, maar het is er niet vergelijkbaar mee. Het SCP (1994: 205) meldt dat het aantal arme huishoudens tussen 1979 en 1983 verdubbelde van 4% naar 8%. Na 1983 stabiliseerde het op 7%, zo bleek uit de metingen van 1983 en 1987. Het SCP heeft een politieke armoedelijc gehanteerd die gelijk is aan het niveau van het gegarandeerd

minimum inkomen in de sociale bijstand. In de periode tussen 1983 en 1991 is dit niveau gedaald in reële termen en het is tevens verminderd ten opzichte van het zogenaamde 'modale inkomen' gedaald.

K11. In Noorwegen is de omvang van de relatieve armoede nagenoeg stabiel gebleven in de periode 1979-1991. Op de 50% lijn doet er zich een vreemde sprong voor in de armoedecijfers in 1986. Aangezien deze sprong niet gerepliceerd wordt in de andere cijfers noch wordt gereflecteerd in de armoedekloven, is dit fenomeen waarschijnlijk te wijten aan een data-gril. Dezelfde gril (als het tenminste een gril is) doet zich voor in de armoedecijfers voor de bejaarden in 1986. De trend in de armoedekloof bij de bejaarden is steeds neerwaarts. Er konden geen veranderingen van enig belang worden vastgesteld in de relatieve armoede bij kinderen en actieven. Aangezien de Noren een algehele verbetering in de levensstandaard hebben ondergaan is de 'absolute' armoede in de periode tussen 1979 en 1991 gehalveerd.

K12. Voor Portugal rapporteren de Vos en Zaidi (1994d) een bescheiden daling in de relatieve armoedecijfers tussen 1980 en 1989. Deze daling blijkt het grootst bij de kinderen. Wanneer de armoedelijn op een gelijke reële waarde wordt gehouden dan blijkt dat de armoedecijfers met meer dan een derde zijn gedaald. De Vos en Zaidi (1993b) melden eveneens een kleine daling van de relatieve en absolute armoede in Spanje tussen 1980 en 1988. Tabel 3 toont aan dat armoede voornamelijk sterk gedaald is bij de bejaarden, maar stabiel gebleven is bij de actieve volwassenen. Het onderzoek uit 1988 is evenwel niet helemaal vergelijkbaar met dat van 1980.

K13. Voor wat het Verenigd Koninkrijk betreft beschikken we over gegevens afkomstig uit drie verschillende bronnen die allen de Family Expenditure Survey gebruiken en die over het algemeen sterk met elkaar blijken overeen te stemmen: LIS, de Vos en Zaidi (1993c), en Goodman en Webb (1994). Gedurende de jaren 70 deed er zich een bescheiden daling van de armoede voor. In de jaren 80 noteren we evenwel een stijging van de armoedecijfers die nog versterkt werd in de tweede helft van de jaren 80. Als gevolg daarvan lag de armoede in 1991 drie keer zo hoog als in 1978. Een belangrijke reden voor deze sterke stijging van de relatieve armoede was dat de inkomens aan de top van de inkomensverdeling zeer sterk stegen, terwijl de inkomens aan de bodem van de inkomensverdeling slechts zeer miniem stegen (Goodman en Webb, 1994: 25). Wanneer de armoedelijn in termen van koopkracht op hetzelfde niveau wordt gehouden dan observeren we een dalende trend in de armoedecijfers. Nochtans is in 1991 de absolute armoede gestegen (op basis van een inkomensmeting na huisvestingskosten). In dat jaar bevonden er zich 20% meer personen onder de helft van het gemiddeld equivalent inkomen uit 1979 dan in 1979 zelf (Hills, 1995: 32). De trends in relatieve armoede zijn evenwel niet dezelfde voor de drie onderscheiden demografische groepen. Gedurende de jaren 70 en in het begin van de jaren 80 deed er zich een sterke daling van de armoede bij de bejaarden voor (in 1983 bedroeg de armoedegraad bij de bejaarden een derde van het niveau van 1973), terwijl de armoede stabiel bleef of zelfs lichtjes steeg bij de kinderen en de actieven. In 1988 evenwel steeg de armoedegraad van de bejaarden snel tot het niveau van 1973 en is sindsdien blijven stijgen. Terzelfdertijd is de armoede bij de actieven bijna verdrievoudigd.

K14. In de Verenigde Staten blijkt de relatieve armoede aanzienlijk gestegen te zijn in de periode tussen 1974 en 1991. Een initiële daling gedurende de late jaren 70 werd in de jaren 80 omgebogen waarna de armoede zich stabiliseerde op een relatief hoog niveau. Het niveau van absolute armoede (met referentiejaar 1986) bleef nagenoeg stabiel gedurende de hele periode. Vooral tijdens de vroege jaren 80 deed er zich echter een dramatische stijging van de relatieve armoede voor bij kinderen en een aanzienlijke stijging bij de actieve volwassenen. Deze stijgingen werden slechts gedeeltelijk gecompenseerd door een daling van de relatieve armoede bij de bejaarden. Deze bevindingen zijn grofweg consistent met trends in de officiële VS armoedecijfers. De veranderingen in de structuur van de officiële armoede zijn zeer gelijklopend met deze van de relatieve armoede, m.n. een sterke stijging van de armoede bij kinderen en een aanzienlijke daling ervan bij de bejaarden (SSA, 1995).

K15. In Zweden tenslotte is het algemene beeld er één van een relatief stabiele relatieve armoede tussen 1975 en 1981, en een gestegen armoede tussen 1981 en 1987 (alhoewel het ook dan nog op een relatief laag niveau bleef) en een stabiliserende armoede tussen 1987 en 1991. De kleine daling in de armoede in de eerste periode is te wijten aan een welhaast volledige eliminatie van de armoede bij de bejaarden in 1981. Nochtans is de relatieve armoede bij de bejaarden over de gehele lijn gedaald tussen 1975 en 1991, terwijl ze gestegen is bij de actieve volwassenen en wellicht ook bij kinderen. Wanneer de armoedelijn op dezelfde reële waarde wordt gehouden over de verschillende jaren dan is er een bijna continue daling in armoedecijfers merkbaar, hoewel iets minder uitgesproken tussen 1987 en 1991 dan in de andere periodes. Gustaffson en Uusitalo (1990: 258) rapporteren een ietwat andere trend in de armoedecijfers tussen 1967 en 1987. Zij gebruiken evenwel de politiek-administratieve armoedelijn die gebaseerd is op de richtlijnen voor de niveaus van sociale bijstand. "Armoede daalde snel tot 1975 en bleef vervolgens dalen, hoewel iets minder sterk, tot 1980 toen het op zijn

laagste niveau kwam. [...] Aan het begin van de jaren 80 stegen de armoedecijfers, behalve dan in 1985 toen er zich een daling voordeed."

1.2. Trends in de structuur van de financiële armoede

Bejaarden — Tabel 3 toont de relevante armoede-indicatoren voor de drie demografische groepen: kinderen (d.i. personen onder de 18 jaar), bejaarden (d.i. personen van 65 jaar en ouder) en actieve volwassenen⁶. De gegevens leren dat veel landen in een korte tijdspanne een aanzienlijke vooruitgang geboekt hebben in de bestrijding van financiële armoede bij bejaarden. Gedurende de periode waarvoor we over gegevens beschikken is relatieve armoede bij de bejaarden afgenomen in België, Canada, Denemarken, Frankrijk (tussen 1979 en 1984), Duitsland (tussen 1978 en 1983), Ierland, Spanje en de Verenigde Staten. In het Verenigd Koninkrijk hebben de bejaarden een markante verbetering van hun relatieve positie ervaren gedurende de late jaren 70 en aan het begin van de jaren 80, maar deze verbetering werd tenietgedaan aan het eind van diezelfde jaren 80 (Goodman en Webb, 1994; figuur 3.13). In een aantal landen, zoals in Nederland, Noorwegen en Zweden, is het beeld eerder verwarrend, al bestaat er weinig twijfel dat de armoede onder bejaarden in deze landen comparatief laag is. Fluctuaties in de armoedecijfers die niet onmiddellijk door sociaal-economische of sociaal-demografische veranderingen kunnen verklaard worden zijn wellicht te wijten aan het feit dat een groot aandeel van de bejaarden van een inkomen moet leven dat zeer dicht bij (d.i. juist boven) de armoedelijng ligt. In Australië, Finland en Griekenland, tenslotte lijkt de relatieve positie van de bejaarden eerder te zijn verslechterd. De cross-nationale variatie in armoede bij de bejaarde populatie blijft aanzienlijk groter dan de variatie in globale armoede. Relatieve armoede bij bejaarden blijft zeer hoog, rond de 30%, in de Zuid-Europese landen, in Australië, in het Verenigd Koninkrijk en in de Verenigde Staten. De Scandinavische landen en Nederland hebben dankzij basispensioenstelsels de armoede bij bejaarden zo goed als geëlimineerd.

Actieven — In de meeste geavanceerde economieën is de relatieve armoede bij de actieven min of meer stabiel gebleven, hoewel in Australië, Canada, Ierland en Zweden de trend veeleer stijgend is (tabel 3). Alleen in het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten is het risico op armoede bij actieve volwassenen aanzienlijk verhoogd. We vinden wél een zeer consistente stijging van de pre-transferarmoede (tabel 4). Deze trend is voor een gedeelte een weerspiegeling van de verhoogde afhankelijkheid van sociale transfers, voornamelijk volgend op de (gedeeltelijk gewilde) uitbreiding van de vervroegde uittredingsregelingen. Voor een ander gedeelte is deze trend het gevolg van gezinsontbinding en de ongunstige arbeidsmarktontwikkelingen voor bepaalde groepen.

⁶ Spijtig genoeg was het in sommige LIS-datasets niet mogelijk een onderscheid te maken tussen de bejaarde en de actieve personen op het individueel niveau. In dit geval werden de bejaarden gedefinieerd als personen levend in een huishouden met een gezinshoofd van 65 jaar of ouder. Om de vergelijkbaarheid over de tijd te kunnen behouden, werd deze definitie ook in de andere steekproeven van hetzelfde land aangehouden. Verandering van definitie van 'bejaarden' had slechts een zeer klein effect op de gemeten armoedecijfers en armoedekloven.

Kinderen — De meest consistente trend in de OESO-landen is deze van een gestegen armoede bij kinderen (tabel 3), o.a. in Australië, België, Canada, Frankrijk, Duitsland, Nederland, Ierland, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten. In de laatste drie landen is de kinderarmoede zeer sterk gestegen. Bovendien toont tabel 4 een nog sterkere stijging voor de pre-transferarmoede bij kinderen, inclusief in de landen met een bescheiden of helemaal geen stijging van de effectieve kinderarmoede. Dit is meer bepaald het geval voor Zweden. Tot op zekere hoogte is deze trend het gevolg van gezinsverdunding en van het gestegen aantal eenoudergezinnen in het bijzonder. Nochtans biedt de veranderde socio-demografische samenstelling van de bevolking geen voldoende verklaring. In het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten, de landen waar zich de grootste stijgingen in kinderarmoede voordoen, stijgt de armoede bij koppels met kinderen sterker dan bij éénoudergezinnen.

Vrouwen — Er zijn weinig indicaties voor een vervrouwelijking van de armoede (tabel 5). Armoedecijfers zijn echter wel consistent hoger voor huishoudens met een vrouwelijk gezinshoofd dan voor huishoudens met een mannelijk gezinshoofd. In de late jaren 80 hadden huishoudens met een vrouwelijk gezinshoofd in landen zoals Australië, Duitsland, Finland, Noorwegen, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten ongeveer drie keer meer kans om in relatieve armoede te leven dan huishoudens met een mannelijk gezinshoofd. In andere landen is de geslachtskloof minder opvallend, bijvoorbeeld in België of Zweden, evenals in Zuid-Europa. Voor de meeste landen wijzen de beschikbare gegevens evenwel op een daling van de relatieve armoede onder gezinnen met een vrouwelijk gezinshoofd. Ook het aandeel van de huishoudens met een vrouwelijk gezinshoofd in het totaal van de arme huishoudens is stabiel gebleven in de bestudeerde periode, met uitzondering van Noorwegen.

Jongeren — Een analyse van de armoedetrends naar leeftijd toont een markante stijging van de relatieve armoede onder de huishoudens met een gezinshoofd tussen 16 en 24 jaar in Australië, België, Canada, Denemarken, Finland, Frankrijk (1979-1984), Nederland (1983-1987), Noorwegen, Portugal, Spanje, het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten en Zweden (tabel 6). Er kan geen allesomvattende verklaring gevonden worden voor deze bevinding. Gestegen jeugdwerkloosheid kan een factor zijn in sommige landen. Nochtans begon de relatieve armoede bij jongeren in Noorwegen en Zweden eerder te stijgen dan de jeugdwerkloosheid en ondanks de hoge jeugdwerkloosheid blijft de armoede bij jongeren relatief laag in Frankrijk. In sommige landen werden jongeren getroffen door een daling in de reële lonen, bijvoorbeeld in de Verenigde Staten gedurende de ganse jaren 80. Uiteraard is het zo dat slechts een relatief klein (en mogelijk variërend) deel van de jongeren tussen 16 en 24 jaar zelfstandig woont.

1.3. De duurtijd van de armoede

Longitudinaal onderzoek toont aan dat slechts weinigen langdurig arm blijven en dat velen ooit met financiële armoede geconfronteerd worden. De tijdelijk armen zijn niet erg verschillend van de bevolking als geheel, maar diegenen die uit de armoede ontsnappen boeken gewoonlijk geen grote vooruitgang. Een vergelijking van acht landen (Canada, Duitsland, Frankrijk, Ierland, Luxemburg, Nederland, de Verenigde Staten en Zweden) door Duncan et al. (1995) toont aan dat er aanzienlijk cross-nationale verschillen bestaan in de

duurtijd van de financiële armoede. Snelle ontsnapping (na één jaar) uit de financiële armoede komt meer voor in landen met lage armoedecijfers (zoals Nederland en Zweden) dan in landen met hoge armoedecijfers (zoals Canada en de Verenigde Staten). Met andere woorden, er schijnt een omgekeerde verhouding te bestaan tussen de omvang van de armoede en de ontsnappingskans. Tot op zekere hoogte is dit gerelateerd aan het feit dat de armoedelijnen de inkomensverdeling op een hogere plaats doorkruisen in landen waar de armoede een grote omvang heeft. De inkomensstijging die nodig is om boven de armoedegrens uit te komen is bijgevolg ook groter. Een andere benadering, die mobiliteit uit het onderste inkomensdeciël onderzoekt, toont aan dat mobiliteitspatronen over de verschillende landen niet sterk verschillen. Het is dus belangrijk vast te stellen dat een *hogere armoede of ongelijkheid doorgaans niet gecompenseerd wordt door een sterkere mobiliteit*. Deze bevinding lijkt ook op te gaan in de arbeidsmarkt. Een grotere loonsdispersie en een sterker uitgebouwde lage loonsector wordt niet gecompenseerd door een sterkere mobiliteit. Met name in de VS lijkt dit het geval te zijn (OECD, 1996).

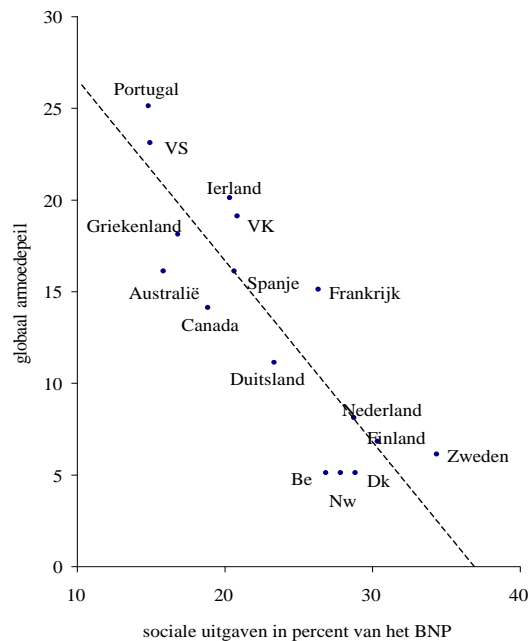
2. De impact van de sociale uitgaven

In deze paragraaf gaan we na of en in welke mate sociale zekerheidstransfers (inclusief sociale bijstand) erin geslaagd zijn de vrij algemene toename van de pre-transferarmoede op te vangen. Voor deze analyse worden enkel LIS-gegevens gebruikt, zoals getoond in tabel 4. De methodologische kwesties worden besproken in de bijlage.

Gedurende de jaren 80 en het begin van de jaren 90 is het aandeel van de sociale uitgaven in het BNP in de meeste OESO-landen relatief stabiel gebleven. In Canada, Finland, Italië, Noorwegen, Spanje en het Verenigd Koninkrijk werden de sociale uitgaven evenwel aanzienlijk opgetrokken. Vrijwel geen enkel land kende een substantiële daling in de sociale uitgaven, hoewel België en Duitsland hun uitgavenpeil gedurende de tweede helft van de jaren 80 terugbrachten van een bovengemiddeld naar een gemiddeld peil (OECD, 1996). In het midden van de jaren 80 varieerde het niveau van de sociale uitgaven als percentage van het BNP van meer dan 30% in Zweden, over 25% in België, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Nederland en Noorwegen tot onder 25% in Canada, Ierland, Italië en Spanje en zelfs minder dan 15% in Australië en de Verenigde Staten (OECD, 1996b).

In België en Zweden slaagt de sociale zekerheid erin meer dan 80% van de pre-transferarme individuen uit de armoede te lichten. In Denemarken, Finland, Nederland en Noorwegen bedraagt deze doelmatigheidsgraad meer dan 70% en in Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk meer dan 60%. In Canada daarentegen werden iets minder dan 50% van de pre-transferarme individuen uit de armoede gelicht, in Australië is dit nog geen 40% en in de Verenigde Staten blijft dit percentage ver onder 25% hangen. In België en Zweden realiseren de sociale zekerheidsstelsels een reductie van de armoedekloof met meer dan 95%, vergeleken met ongeveer 80% in Duitsland en Frankrijk en, aan het andere uiterste van het spectrum, ongeveer 55% in de Verenigde Staten. De meest markante reductie van de armoedekloof wordt doorgaans gerealiseerd bij de bejaarden (overal meer dan 90% behalve in de Verenigde Staten waar iets meer dan 80% van de armoedekloof bij de bejaarden wordt gedicht).

Figuur 1: Armoede en sociale uitgaven.

Bron: Tabel 2a en OECD Social Expenditure Statistics.

Uit onze gegevens blijkt dat armoede het laagst is in landen met de hoogste sociale uitgaven; geen enkel land realiseert een laag armoedepercentage met een benedengemiddeld uitgavenpercentage. In de literatuur bestaat er echter geen volledige overeenstemming over het relatieve belang van de middeleninzet. Förster (1993) vindt een significante relatie tussen sociale uitgaven en het algemene niveau van armoede onder de actieven in de OESO-landen. Ook Deleeck, Van den Bosch en De Lathouwer (1992) vonden in een studie van 7 Europese landen een significant verband tussen sociale uitgaven en armoedereductie. Mitchell (1995) beweert dat sociale uitgaven en pre-transferbehoeften ongeveer 60% van de cross-nationale variatie in armoede verklaren. Als doelmatigheidsfactoren in de vergelijking worden ingebracht blijkt de verklaarde variatie op te lopen tot 90%. Ze besluit dat behoeften, uitgavenpercentage en doelmatigheid ongeveer in gelijke mate bijdragen tot de verklaring van de cross-nationale variatie in welvaartsuitkomsten. Onze bevindingen suggereren slechts een beperkte cross-nationale variatie in transfer-doelmatigheid, gemeten als de proportie van sociale transfers die bijdragen tot het dichteren van de armoedekloof. Alleen in Australië gaat een significant hoger aandeel van de sociale transfers naar het dichteren van de armoedekloof, maar door de beperkte middeleninzet blijft de armoede er relatief hoog. Het is duidelijk dat zelfs zeer selectieve systemen die de uitkeringen sterk naar 'behoefte' richten er niet in slagen de 'spill-overs' tot minder dan 40% van de totale uitgaven te beperken.

Globaal gezien leiden onze landenanalyses (Kader 2) tot de uiterst belangrijke conclusie dat de impact van de sociale zekerheid op de reductie van de armoede vrijwel nergens is afgenomen. In tegendeel, in alle landen, behalve in Australië en Finland, lijkt de proportie van de pre-transferarmoede die gelykend wordt door sociale zekerheidstransfers veeleer te zijn gestegen. In een aantal landen zijn de grote reducties in armoede bij de bejaarden toe te

schrijven aan de sociale zekerheid. Zo wordt ook de gestegen pre-transferarmoede onder actieven en kinderen in vele landen gecompenseerd, of tenminste toch aanzienlijk verzacht, door sociale transfers. Er is geen enkel land waar de proportionele reductie van de armoedekloof bij kinderen kleiner is geworden en alleen in Finland is de impact van de sociale transfers op de armoedekloof bij de actieven verkleind.

Kader 2. De impact van sociale uitgaven: trends in de verschillende landen

K1. In Australië hebben de sociale transfers in de jaren 80 de gestegen pre-transferarmoede bij kinderen en actieve volwassenen niet volledig gecompenseerd, wat resulteerde in een stijging van de post-transferarmoede. Er is ook een lichte achteruitgang waar te nemen in de doelmatigheid van sociale transfers in het reduceren van de armoede bij de bejaarden, wat eveneens resulteert in een lichte stijging van de armoede. Nochtans bleef, in termen van de reductie van de armoedekloof, de impact van de sociale transfers nagenoeg onveranderd.

K2. In België hebben er zich tussen 1985 en 1992 geen grote veranderingen voorgedaan in de impact van de transfers op de reductie van de armoede. De doelmatigheid van de sociale zekerheid is er zelfs lichtjes op verbeterd.

K3. In Canada lijkt de doelmatigheid van de sociale transfers inzake de bestrijding van de armoede tussen 1975 en 1991 substantieel verbeterd te zijn. De opmerkelijke stijging in pre-transferarmoede bij kinderen en actieve volwassenen lijkt goed te zijn getemperd door de sociale transfers. Het meest opmerkelijk is evenwel de markante stijging in de effectiviteit van de armoedebestrijding bij de bejaarden.

K4. In Denemarken blijkt de doelmatigheid van de sociale zekerheid in de armoedebestrijding aanzienlijk verbeterd tussen 1987 en 1992. Wat de bejaarden betreft is de zeer sterke terugval in de armoedegraad volledig toe te schrijven aan de grotere impact van de sociale transfers. Wat de kinderen en de actieve volwassenen betreft blijkt de pre-transferarmoede gestegen, terwijl de post-transferarmoede stabiel is gebleven.

K5. In Duitsland hebben zich slechts minimale wijzigingen voorgedaan tussen 1978 en 1983. Globaal gezien is de pre-transferarmoedegraad licht gestegen, terwijl de post-transferarmoede stabiel bleef. Voor alle demografische groepen is de reductie van de armoedekloof in 1983 iets groter dan in 1978. Voor kinderen zijn de sociale zekerheidstransfers er niet volledig in geslaagd de gestegen pre-transferarmoede op te vangen.

K6. In Finland is de pre-transferarmoedegraad bij de bejaarden tussen 1987 en 1992 gedaald, terwijl de post-transferarmoede is gestegen. De doelmatigheid ten aanzien van kinderen verbeterde daarentegen.

K7. Voor Frankrijk wijzen de cijfers op een verbetering van de doelmatigheid tussen 1979 en 1984, vooral ten aanzien van bejaarden, maar ook ten aanzien van kinderen en actieven.

K8. De resultaten voor Nederland worden gedomineerd door een volledige reductie van de armoedekloof bij de bejaarden in 1987. Tussen 1983 en 1987 is de sociale zekerheid erin geslaagd ook de armoedekloof bij de kinderen en de actieve volwassenen sterk te reduceren, hoewel de post-transferarmoede bij kinderen licht gestegen is. De resultaten voor 1991 zijn wellicht op zichzelf valide, ze laten evenwel geen vergelijking met 1983 en 1987 toe.

K9. Uit de resultaten voor Noorwegen komt, wat de periode 1979-1991 betreft, geen duidelijke trend naar voren (de ogenschijnlijk zeer sterke stijging van de armoedegraad bij de bejaarden is waarschijnlijk het resultaat van een data-gril). Nochtans is in de gehele periode 1979-1991 de post-transferarmoede onder de ouderen gestegen ondanks de daling in de pre-transferarmoede en een lichte verbetering in het armoedekloof-reducerende effect van de sociale zekerheidstransfers. Voor kinderen en actieve volwassenen hebben de lichte stijgingen in de pre-transferarmoede geen hogere post-transferarmoedegraden tot gevolg gehad.

K10. De resultaten voor het Verenigd Koninkrijk zijn niet eenduidig: aan de ene kant is er een sterke daling van de armoede bij de bejaarden tussen 1974 en 1986 die nagenoeg volledig op rekening te schrijven valt van de sociale zekerheid. Anderzijds zijn sociale transfers er helemaal niet in geslaagd een sterke stijging van de pre-transferarmoede bij kinderen en bejaarden op te vangen, wat een gestegen post-transferarmoede tot gevolg

had, hoewel deze post-transferarmoede toch ook wel sterk werd getemperd door de sociale uitgaven. Spijtig genoeg hebben we geen gegevens voor de markante periode vanaf 1986.

K11. In de Verenigde Staten is de doelmatigheid van de sociale transfers min of meer stabiel gebleven (op een laag peil) in de periode 1974-1991. De opmerkelijke stijging in post-transferarmoede bij kinderen en actieve volwassenen is het gevolg van een significante stijging in de pre-transferarmoede. De gedaalde post-transferarmoede bij de bejaarden valt eerder toe te schrijven aan een daling van de pre-transferarmoede bij de bejaarden gedurende de jaren 80.

K12. De armoedebestrijdende doelmatigheid van de sociale zekerheid blijkt in Zweden zeer groot te zijn en is er voortdurend op vooruit gegaan in de periode 1975-1992. Bij de bejaarden was de armoedekloof reeds in 1975 nagenoeg volledig gedicht en de post-transferarmoede is tussen 1975 en 1992 nog verder gedaald. Voor kinderen en actieve volwassenen heeft de sterke stijging van de pre-transferarmoede (vooral onder kinderen) slechts tot zeer bescheiden stijgingen in de post-transferarmoede geleid.

3. Socio-demografische veranderingen en armoede

De laatste decennia werden gekenmerkt door een belangrijke socio-demografische transitie. Gezinsverdunding en het gestegen aantal éenoudergezinnen in het bijzonder blijken verband te houden met een groeiende behoefte aan sociale bescherming. Omgekeerd zorgt het sterk gestegen tweeverdienerschap voor een verhoogde inkomenszekerheid op het huishoudniveau. Deze trend heeft echter ook geleid tot het ontstaan van een 'nieuw' sociaal risico: éénverdienerschap.

3.1. Eénpersoonshuishoudens

Het aandeel alleenstaanden is vrijwel overal sterk toegenomen. Gegevens van de Europese Commissie (1995) tonen aan dat in een meerderheid van de EG-landen het aantal éénpersoonshuishoudens in de periode 1971-1991 met ongeveer 40 tot 50% is gestegen. Deze trend, die een onderdeel is van een meer algemene tendens naar kleinere gezinseenheden, heeft een directe invloed op de verdeling van de welvaart gezien de economische voordelen van het voeren van een gemeenschappelijke huishouding. De armoedegraad bij éénpersoonshuishoudens op actieve leeftijd ligt in vrijwel alle landen substantieel hoger dan bij actieve koppels, maar is in de meeste landen wel relatief stabiel gebleven (tabel 7). Het is dus vooral de voortdurende toename van het aandeel éénpersoonshuishoudens welke een opwaartse druk uitoefent op de armoede.

3.2. Eénouderschap

Het gestegen aantal éenoudergezinnen is de laatste jaren onderwerp van veel onderzoek geweest (e.g. OECD, 1990b; OECD, 1993). De cijfergegevens omtrent het exacte aandeel éenoudergezinnen blijken echter nogal uiteen te lopen. Bradshaw et al. (1995) vonden in een

recente studie dat éénoudergezinnen in de Verenigde Staten thans bijna 30% van het totaal aantal gezinnen met kinderen uitmaken. Hun relatief aandeel is in Denemarken, Duitsland, Ierland, het Verenigd Koninkrijk, Australië en Noorwegen tot bijna 20% gestegen en tot bijna 15% in Frankrijk en Nederland. Eénoudergezinnen komen daarentegen nog relatief weinig voor in België, Luxemburg, Italië en de meeste andere landen rond de Middellandse Zee.

In het midden van de jaren 80, zo rapporteert Förster (1993) hadden actieve éénoudergezinnen drie keer meer kans in een situatie van financiële armoede terecht te komen dan andere actieve gezinnen. In Noord-Amerika leefde bijna 50% van de éénoudergezinnen in armoede⁷, in Duitsland, Ierland en het Verenigd Koninkrijk ongeveer 30%, en in Frankrijk, de Benelux-landen en Noorwegen tussen 10 en 20%. Globaal gezien geven onze gegevens een gelijkaardig beeld: éénouders lopen een buitengewoon hoog risico op armoede in Australië, Canada en de Verenigde Staten, vooral in vergelijking met de Scandinavische landen. In landen met een gemiddeld hoog armoedepercentage is ook de armoede onder éénoudergezinnen hoog. Onze bevindingen wijzen echter evenzeer op een relatieve stabiliteit van de armoede bij éénoudergezinnen. Uitzonderingen zijn Nederland en het Verenigd Koninkrijk (maar voor Nederland zijn de gegevens uit 1991 niet vergelijkbaar met die van 1983 en 1987, net zoals ook de datasets voor het Verenigd Koninkrijk uit 1974 en 1979 niet helemaal vergelijkbaar zijn). De gestegen armoede bij de éénoudergezinnen in Australië is waarschijnlijk wél een reële ontwikkeling.

In sommige landen gaat éénouderschap dikwijls gepaard met langdurige afhankelijkheid van sociale voorzieningen. Bradshaw et al. (1995) vermelden dat in 1992 ongeveer 73% van de alleenstaande moeders in het Verenigd Koninkrijk sociale bijstand ontving, in de Verenigde Staten was dit 49% en in Australië 61%, vergeleken met ongeveer 30% in Finland, Noorwegen en Nederland. Bovendien vonden Duncan et al. (1995) dat *langdurige* bijstandsafhankelijkheid (meer dan 3 jaar) bij alleenstaande moeders varieerde van 26% in Duitsland, over 35% in de Verenigde Staten, tot 58% in Canada en zelfs 84% in het Verenigd Koninkrijk. Onderzoek wijst duidelijk uit dat chronische afhankelijkheid bij éénoudergezinnen vooral een gevolg is van het feit dat velen onder hen niet in staat zijn hun rol als kostwinner en opvoeder te combineren, voornamelijk als gevolg van een tekort aan toegankelijke en betaalbare kinderopvangfaciliteiten (OECD, 1993).

3.3. Tweeverdienschap

De laatste decennia werden gekenmerkt door een opmerkelijke stijging van de vrouwelijke arbeidsmarktparticipatie. Deze trend heeft althans gedurende de jaren 80, een overwegend nivellerende impact gehad op de inkomensverdeling (Machin en Waldfogel (1994) voor het Verenigd Koninkrijk; Cancian, Danziger en Gottschalk (1993) voor de Verenigde Staten;

⁷ Huishoudens beneden de 50% van het mediaan inkomen.

Bjorkland (1992) voor Zweden; Saunders (1993) voor Australië; Cantillon (1992) voor België)⁸.

Ondanks het globaal nivellerende effect van het tweeverdienerschap is de ongelijkheid tussen één- en tweeverdieners sterk gestegen, waarbij éénverdienergezinnen steeds meer naar de bodem van de inkomensverdeling zakken. Eénverdienerschap betekent voor vele gezinnen armoede, aangezien de modale levensstandaard steeds meer een functie is van de levensstandaard van tweeverdieners. Zo vonden bijvoorbeeld O'Connor en Smeeding (1995) dat, gedurende de jaren 80, een groot gedeelte van de actieve arme huishoudens één voltijds tewerkgesteld gezinshoofd had. Ook Deleeck et al. (1992) vonden in een studie van zeven Europese landen dat ongeveer 40% van de arme huishoudens tenminste één tewerkgesteld gezinslid had.

Omdat vooral geschoolde vrouwen actief zijn op de arbeidsmarkt cumuleren hooggeschoolde koppels vaak de voordelen van stabiele, goedbetaalde jobs, terwijl aan het andere uiterste, ongeschoolde koppels veel vaker de nadelen van zwakke arbeidsmarktposities cumuleren. Bijgevolg is het mogelijk dat armoede zich geleidelijk aan meer en meer concentreert bij de laaggeschoolden, niet alleen als gevolg van hun eigen zwakke arbeidsmarktpositie, maar evenzeer omdat ze doorgaans samenleven met een partner die zelf laaggeschoold is. De bevindingen van Cantillon en Marx (1995) voor België, Juhn en Murphy (1996) voor de Verenigde Staten en Blackburn en Bloom (1994) voor een aantal OESO-landen zijn consistent met deze hypothese. Gregg en Wadsworth (1996) vinden aanwijzingen voor een groeiende polarisatie tussen 'work-rich' en 'work-poor' huishoudens. Uit studies blijkt overigens ook dat partners van werklozen een significant hogere kans hebben zelf ook werkloos te zijn (Gianelli en Micklewright, 1995). Dit lijkt vooral het geval in landen waar werkloosheidsuitkeringen sterk middengetest zijn (Dex et al., 1995).

4. Armoede en tewerkstelling

De meerderheid van de bevolking op actieve leeftijd is exclusief of grotendeels afhankelijk van een arbeidsinkomen om in zijn levensonderhoud te kunnen voorzien. Bovendien zijn sociale beschermingsmaatregelen in geavanceerde economieën gebaseerd op veronderstelling dat de arbeidsmarkt financiële bestaanszekerheid verzekert vanaf het ogenblik dat men de school verlaat tot het tijdstip van pensionering. Het is bijgevolg van belang om na te gaan of de arbeidsmarkt werkelijk, zoals dikwijls wordt beweerd, steeds minder in staat is om een behoorlijke levensstandaard te garanderen aan diegenen die geacht worden autonoom in hun eigen behoeften te kunnen voorzien. In wat volgt zullen we eerst enkele sleutelontwikkelingen in de arbeidsmarkt bespreken en vervolgens de relatie tussen armoede en de werking van de arbeidsmarkt op een geaggregeerd niveau bestuderen.

⁸ Voor een aantal landen zijn de gegevens minder eenduidig (Saunders, O'Connor en Smeeding, 1994). Recente studies suggereren zelfs een mogelijke trendbreuk (Blackburn en Bloom, 1994).

4.1. Ontwikkelingen in de OESO-arbeidsmarkten

Tewerkstelling — In zowat alle geavanceerde economieën heeft de verzwakking van de economische groei, de toename van de vrouwelijke arbeidsparticipatie en de deïndustrialisatie geleid tot een tewerkstellingscrisis. De 'jobless growth' is echter een mythe; in verhouding tot de economische groei nam de tewerkstelling in de OESO-landen sterker toe in de twee decennia na 1973 dan wel gedurende de zogeheten 'gouden' jaren 60. Ook is het een misvatting dat de Europese economieën geen jobs scheppen in vergelijking met de VS. Europa werd geconfronteerd met een veel sterker en sneller verlies van de tewerkstelling in de industriële sector, waardoor de netto-aangroei van de tewerkstelling veel zwakker lijkt dan in de VS waar minder laagproductieve jobs 'weggerationaliseerd' werden. De jaarlijkse pro capita jobaangroei in de dienstensector tussen 1979 en 1990 bedroeg in de VS 1.7%, in Europa was dat 1.4%. In België werd het massale verlies van 400.000 jobs in de industriële sector over de laatste 25 jaar geheel gecompenseerd door de groei van de tewerkstelling in de dienstensector en de publieke sector. De rationalisaties in Europa gingen gepaard met een zeer sterke aangroei van de productiviteit per werknemer. Terwijl in Europa de reële lonen met meer dan 50% stegen in de periode 1970-1990 en de netto-tewerkstelling slechts toenam met 10%, zo was in de VS precies het omgekeerde te zien, de tewerkstelling steeg met ongeveer 50%, terwijl de reële lonen nauwelijks toenamen en voor de laagstbetaalden zelfs afnamen (OECD, 1994).

Werkloosheid — Nagenoeg alle belangrijke OESO-landen, met uitzondering van de Verenigde Staten en meer recent ook het Verenigd Koninkrijk, hebben sinds het begin van de jaren 70 een voortdurende stijging in de werkloosheid gekend, een tendens die slechts tijdelijk werd gekeerd in de tweede helft van de jaren 80. Gedurende de vroege jaren 90 hebben er zich dramatische stijgingen in de werkloosheid voorgedaan in landen die lange tijd een zeer lage werkloosheid genoten, met name Zweden en Finland.

Bijna de helft van de werkloosheid in Europa is van langdurige aard, terwijl deze slechts 10% bedraagt in de Verenigde Staten en Canada. Slechts enkele Europese landen kenden een aanhoudende daling in de *langdurige werkloosheid*.

Gedurende de jaren 80 was een sterke stijging van de *vrouwelijke werkloosheid* merkbaar. Deze is meer dan verdubbeld in Duitsland, Nederland en Ierland en bijna verdrievoudigd in Spanje (OECD, 1991). De gevolgen hiervan zijn verstrekkend in een tijdperk waarin het gemis van een tweede arbeidsinkomen dikwijls armoede betekent.

De jeugdwerkloosheid was, met uitzondering van Duitsland, in het begin van de jaren 80 twee tot drie keer groter dan de gemiddelde werkloosheidsgraad. Jeugdwerkloosheid is in een aantal Europese landen sneller dan gemiddeld gestegen, meer bepaald in Frankrijk, Ierland en de landen in Zuid-Europa. Dit in tegenstelling tot het Verenigd Koninkrijk, Australië en de Verenigde Staten die de jeugdwerkloosheid zagen dalen (OECD, 1991).

Ongeveer een derde tot de helft van de werklozen in de OESO leeft in een gezin waarin geen andere persoon tewerkgesteld is. Dit aandeel is van 1985 tot nu in haast alle OESO-landen

gestegen. Bovendien stijgt het aantal langdurig werklozen in 'werkloze huishoudens' (OECD, 1995).

Niet-tewerkstelling — Ook is de 'niet-tewerkstelling' (d.w.z. naast werkloosheid andere vormen van betaalde en niet-betaalde niet-arbeid, zoals vervroegde pensionering, thuisarbeid ed.) in de meeste landen sterk gestegen. Met name de participatiegraden van oudere mannen zijn de laatste jaren sterk gedaald. Als we bovendien het aantal 'discouraged workers' en onvrijwillig deeltijds tewerkgestelden in rekening zouden brengen dan zou de werkloosheid in de meeste landen nog eens met 2 tot 9 procent punt stijgen (OECD, 1995).

Laaggeschoolde arbeid — De vraag naar laaggeschoolde arbeid lijkt af te nemen. De tewerkstellingsgroei situeert zich nu vooral in de hooggeschoolde professionele en administratieve beroepen, ook in landen met een sterke tewerkstellingsgroei zoals de VS. Het relatieve aandeel van de productiewerkers daalde scherp. (OECD, 1994). In Europa, waar er een sterke nadruk is op hoge (minimum)lonen en stabiliteit van tewerkstelling, zijn vooral de relatieve tewerkstellingskansen van de laaggeschoolden verslechterd (Nickell en Bell, 1995). In landen met relatief flexibele lonen (Verenigde Staten, Canada, Australië) is vooral de inkomenspositie van de laagstbetaalden verslechterd. In de VS zijn de laagste lonen zelfs in nominale termen achteruit gegaan (Mishel en Bernstein, 1995). Het is echter nog niet bewezen dat werkloosheid in Europa en reële loonsdalingen in een aantal andere landen in feite twee verschillende uitingen zijn van eenzelfde onderliggende trend: met name een verslechtering van de relatieve verdien capaciteit van de laagstgeschoolden (Blank, 1995)⁹.

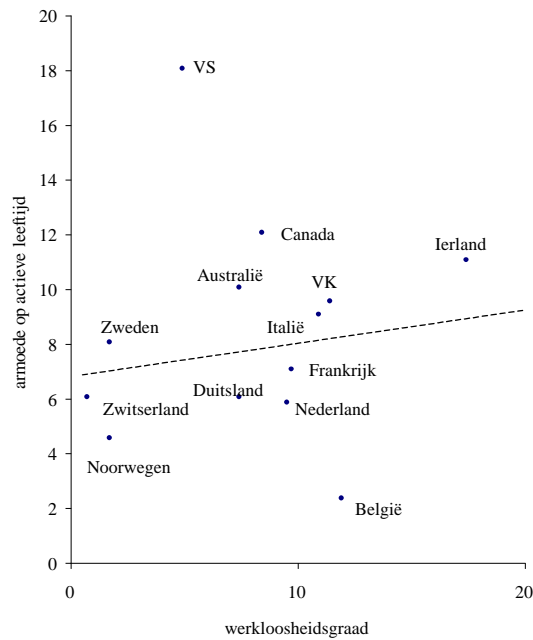
4.2. Werkloosheid, tewerkstelling en armoede: een exploratieve analyse

Hoewel werkloosheid algemeen beschouwd wordt als een van de belangrijkste oorzaken van armoede bestaat er allerm minst een lineair verband tussen werkloosheid (ook niet langdurige werkloosheid) en armoede, althans op het niveau van landen (figuur 2). Men kan vier verschillende clusters van landen onderscheiden. Een eerste cluster omvat landen als Noorwegen, Zweden en Zwitserland, welke in het midden van de jaren 80 een relatief lage werkloosheid kenden alsook een lage graad van financiële armoede onder de actieve bevolking. Een tweede cluster bestaat uit de Verenigde Staten, Canada en Australië, waar een laag niveau van werkloosheid gepaard gaat met een hoog armoedeniveau. Een derde cluster omvat de meeste continentaal Europese landen die allen relatief hoge niveaus van werkloosheid combineren met relatief lage armoedeniveaus. Enkel in Ierland valt een hoge graad van werkloosheid samen met een hoge armoede. Evenmin is er een lineair verband

⁹ Er wordt overal sterk benadrukt dat de arbeidsmarktpositie van de laaggeschoolden er structureel sterk op achteruit gaat. Wood (1994) bijvoorbeeld, beweert dat de wereldhandel een belangrijke impact heeft, terwijl Esping-Andersen (1993) argumenteert dat de de-industrialisatie en de concentratie van de laagstgeschoolden in de laagbetaalde dienstensector een relatieve verslechtering van hun inkomenspositie met zich meebrengt. Het blijft een omstrede vraag of de intensifiëring van de internationale handel de positie van de laaggeschoolden al dan niet in slechte zin beïnvloedt (zie bijvoorbeeld Krugman en Lawrence, 1993; OECD, 1994). Eigenlijk bestaat er weinig consensus over oorzaken van arbeidsmarktongelijkheden (Freeman en Katz, 1994; Gottschalk en Joyce, 1995; Blank, 1995).

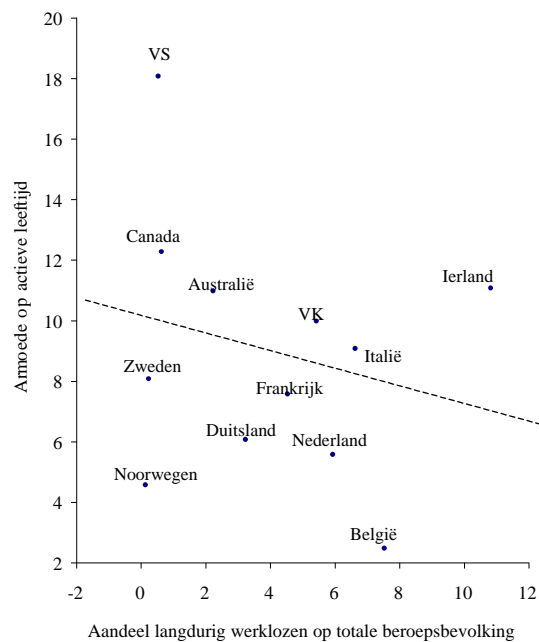
tussen het globale niveau van langdurige werkloosheid en armoede op actieve leeftijd (figuur 3). De hierboven beschreven clusters komen nog sterker naar voor.

Figuur 2: Armoede en werkloosheid.

Bron: OECD (1995b) tabel 7.2; OECD (1995c) tabel 2.15.

Figuur 3: Armoede en langdurige werkloosheid.

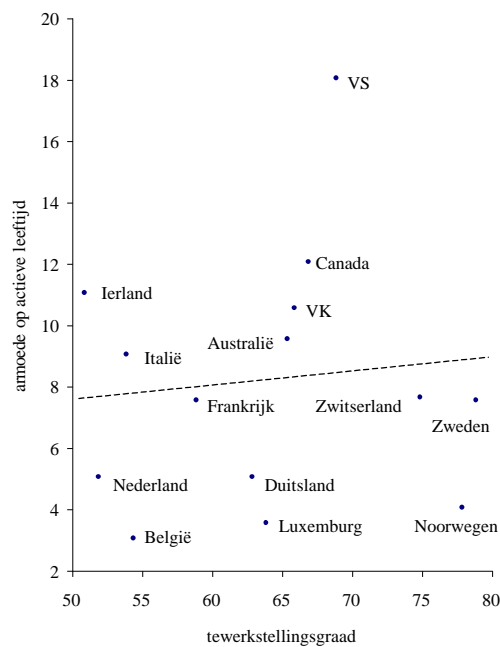

Bron: OECD (1995b) tabel 7.2; OECD (1995) tabel 1.18.

Meer werk wordt dikwijls voorgesteld als een route naar minder armoede. Maar meer tewerkstelling impliceert niet noodzakelijk minder armoede (figuur 4). Enkel Zwitserland, Zweden en Noorwegen combineren een zeer hoog tewerkstellingsniveau (van meer dan 75%)

met een laag armoedepoel¹⁰. Zweden en Noorwegen hebben natuurlijk een zeer actieve tewerkstellingspolitiek gevoerd. Dit in tegenstelling tot de Verenigde Staten, Canada en Australië, waar men meer de nadruk legt op lage uitkeringen en gedecentraliseerde loonvorming om hoge tewerkstellingsniveaus te bereiken. Precies deze landen worden echter geconfronteerd met de hoogste armoedeniveaus in de OESO-landen. Aan het andere uiterste zijn er dan de Continentaal Europese landen zoals België, Nederland en Duitsland die relatief lage armoedegraden kennen, ondanks hun relatief hoge graad van niet-tewerkstelling.

Figuur 4: Armoede en tewerkstelling.

Bron: OECD (1995) tabel 7.2; OECD (1995c) tabel 2.14.

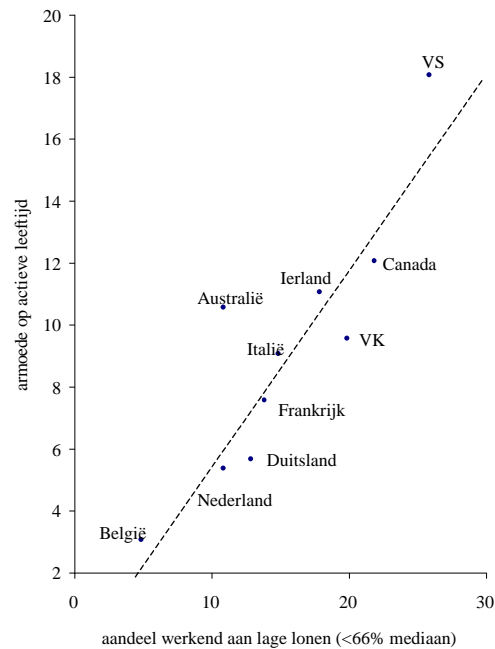
Een mogelijke verklaring voor deze bevinding is een potentiële trade-off tussen tewerkstelling en lage lonen. In de landen met de hoogste niet-gesubsidieerde tewerkstellingsniveaus, met name de Verenigde Staten, Canada en Australië, vindt men ook de grootste loonsverschillen en de sterkst uitgebouwde lage loonsector. Bovendien ging in deze landen de groei in de tewerkstelling gepaard met een reële daling van de laagste lonen. Uit figuur 5 mag dan ook blijken dat daar waar geen lineair verband bestaat tussen (langdurige) werkloosheid en armoede er wel een verband is tussen de hoogte van de lonen en de armoede¹¹. Het is duidelijk dat dit alles verder onderzoek behoeft. De sterke positieve correlatie tussen de proportie laagbetaalde tewerkgestelden en het globale armoedeniveau bij de actieve bevolking geeft immers geen uitsluitsel over mogelijke causale relaties. Het is immers wel mogelijk dat het verband tussen lage lonen en armoede loopt via minder omvangrijke inkomens-

¹⁰ Voor een uitgebreide vergelijking en interpretatie van de cross-nationale tewerkstellingstrajecten zie Esping-Andersen (1990; 1993; 1996).

¹¹ Glynn (1995) vond een significant verband tussen de evolutie van reële loonkost op het niveau van de lage lonen en tewerkstelling. Ook Freeman (1995) beweert empirische aanwijzingen te hebben gevonden die de trade-off hypothese staven. Andere studies zijn minder eenduidig (OECD, 1996).

herverdelingen d.m.v. sociale zekerheid en fiscaliteit¹². Het blijft onzeker of een evolutie naar arbeidsmarktderegulering, gedecentraliseerde loonsvorming en lagere uitgaven voor sociale bescherming noodzakelijkerwijze zou resulteren in een daling van de reële lonen en een stijging van de armoede. Verder onderzoek is noodzakelijk, maar er kan redelijkerwijze verwacht worden dat het verminderen van de werkloosheid (in brede zin) door deregulering beperkingen heeft als anti-armoede strategie¹³.

Figuur 5: Armoede en lage lonen.

Bron: OECD (1995b) tabel 7.2; OECD (1994) tabel 1.11.

¹² De daling van de reële lonen in de Verenigde Staten als de belangrijkste oorzaak van blijvende hoge armoede is geïdentificeerd (Blank, 1993). Het blijft evenwel onduidelijk in welke mate de daling van de reële lonen in de Verenigde Staten een weerspiegeling is van structurele veranderingen die alle geavanceerde economieën doormaken, of dat eerder specifieke omstandigheden (bijvoorbeeld immigratie) de belangrijkste oorzaak van de daling van de reële lonen zijn.

¹³ Recent onderzoek toont overigens aan dat de relatie tussen arbeidsmarktflexibiliteit, economische resultaten en tewerkstellingsgroei allerm minst rechtlijnig is (Blank, 1994).

5. Overwegingen voor het beleid: complementariteit tussen werk en sociale bescherming

Het continentaal Europees tweesporenbeleid van hoge lonen voor de werkenden (kostwinners) en relatief genereuze uitkeringen voor vele van de niet-tewerkgestelden is er relatief goed in geslaagd de financiële armoede stabiel te houden op een relatief laag peil. Maar er kan geen substantiële verdere vooruitgang van dit beleidsparadigma worden verwacht. Armoede situeert zich nu overwegend bij ééninkomensgezinnen. Eén arbeidsinkomen en zeker één vervangingsinkomen is doorgaans ver ontoereikend om een behoorlijke levensstandaard te bereiken in een samenleving waarin het tweeverdienerschap de norm is. Continentaal Europa kampt met een immens tekort aan jobs om in het noodzakelijke tweede gezinsinkomen te voorzien: ongeveer 40% van de bevolking op actieve leeftijd is niet-tewerkgesteld, in meerderheid gaat het om relatief laaggeschoolde vrouwen.

Dit probleem van massale structurele uitsluiting uit de arbeidsmarkt is bezwaarlijk op te lossen door aan nog meer mensen dan nu reeds het geval is een uitkering te geven, temeer omdat een passief vergoedingsbeleid de kloof tussen hoogproductieve (hoogbetaalde) insiders en laagproductieve outsiders feitelijk versterkt. Het versterken van het kostwinnermodel, door het verhogen van minimumlonen en -uitkeringen is evenmin een optie. Het lijkt dat enkel een tewerkstellingsgerichte strategie een economisch, sociaal en emancipatorisch bevredigende uitweg kan bieden.

Maar er zijn sterke indicaties dat simpelweg meer jobs niet zal volstaan. Landen met de hoogste niveaus van niet-gesubsidieerde tewerkstelling worden immers geconfronteerd met veruit de hoogste armoedeniveaus. Met name in de Verenigde Staten¹⁴ is de armoede bij de actieve bevolking (vooral onder gezinnen met kinderen) verder gestegen ondanks een enorme groei van de tewerkstelling. De laagstbetaalden hebben hun reële lonen zien dalen, terwijl de meeste anderen hun lonen zagen stagneren. De toename van de effectieve vrouwelijke arbeidsmarktparticipatie heeft dit inkomensverlies slechts gedeeltelijk gecompenseerd. De Amerikaanse arbeidsmarkt is tegemoet gekomen aan de vraag naar additionele gezinsinkomens maar het eindresultaat blijft, vanuit sociaal oogpunt, onbevredigend. En net zoals in Europa wordt de relatief kleine groep die enige inkomensbescherming geniet (voornamelijk éénoudergezinnen) geconfronteerd met het probleem van sociale uitsluiting. Initiatieven om mensen te stimuleren of te dwingen uit de afhankelijkheid te treden lijken gedoemd te mislukken vanuit sociaal oogpunt, als men niet tegelijkertijd compenserende initiatieven neemt om de verdien capaciteit van de laagstgeschoolden te verhogen en de combinatie van werk en zorg voor kinderen te vergemakkelijken.

Kortom, het lijkt erop dat weinig verdere sociale vooruitgang mag worden verwacht van de bestaande beleidsparadigma's. Meer uitkeringen voor de outsiders en hogere lonen voor de insiders-kostwinners kunnen het dubbelprobleem van sociale uitsluiting en armoede in Europa niet oplossen. Maar simpelweg meer nadruk op zelfredzaamheid, arbeidsmarktflexibiliteit en

¹⁴ Bane en Ellwood, 1994; Blank, 1993; Danziger, Sandefur en Weinberg, 1994; Jencks, 1992; Haveman en Buron (1993).

selectiviteit lijkt evenmin beloftevol. De voornaamste uitdaging naar de toekomst is daarom een betere complementariteit tussen werk en inkomensbescherming te realiseren.

Complementariteit tussen verdiend inkomen en sociale uitkeringen — Allerlei initiatieven worden ondernomen om een dergelijke complementariteit tot stand te brengen. In landen waar de tewerkstelling hoog is maar de lonen van laaggekwalificeerden hoog wordt geëxperimenteerd met *loonsupplementen*. In de Verenigde Staten voorziet het EITC (Earned Income Tax Credit) in een inkomensaanvulling op elke verdiende dollar, tot op een bepaald niveau. Dit stimuleert de laagstgeschoolden om effectief te gaan werken en aldus werkervaring op te doen. Het heeft bovendien geen potentieel job-vernietigende neveneffecten, zoals een minimumloon. In het Verenigd Koninkrijk heeft het Family Credit een gelijkaardige bedoeling; het voorziet van een additionele inkomenssteun aan werkende laagverdienende gezinnen met kinderen.

Omgekeerd wordt in landen met hoge werkloosheid geëxperimenteerd met systemen waarbij (langdurig) werklozen in staat gesteld of zelfs aangemoedigd worden om een zeker arbeidsinkomen te verdienen bovenop de uitkering. In België zijn er de PWA's en in Nederland worden de uitkeringen 'geactiveerd', d.i. in loonsubsidies omgezet, om tewerkstelling bij langdurige werklozen te bevorderen. Een tweede in Europa sterk geëxperimenteerde piste zijn de selectieve parafiscale vrijstellingen voor werkgevers die langdurig werklozen in dienst nemen.

Het is nog te vroeg om deze initiatieven te evalueren, maar voorlopige beoordelingen ervan zijn niet onverdeeld positief. EITC en Family Credit verbeteren de inkomenspositie van gezinnen met een laag verdienpotentieel, maar er zijn ook aanwijzingen dat er slechts een beperkte opwaartse mobiliteit is en dat het vooral de werkgevers zijn die er voordeel uit halen (bij afwezigheid van minimumlonen) (Evans, 1996). Tijdelijke parafiscale vrijstellingen (in de logica van het bieden van een instroomparcours) lijken slechts een beperkt effect te ressorteren omdat het structureel probleem van de hoge loonkosten voor laagproductieve arbeid niet wordt opgeheven (OECD, 1994; Nickell en Bell, 1996). De kostprijs voor de sociale zekerheid per nieuw gecreëerde arbeidsplaats lijkt bovendien zeer hoog te zijn (Planbureau, 1995). De mogelijkheid om bovenop de sociale uitkering bij te verdienen (zoals in ons PWA-systeem) heeft - net zoals de loonsupplementen in de Angelsaksische landen - het nadeel dat er een beperkte opwaartse mobiliteit vanuit gaat.

Complementariteit tussen sociale diensten en arbeidsinkomsten — Complementariteit tussen arbeidsinkomen en sociale bescherming kan ook de vorm aannemen van indirecte inkomenssteun. Publieke of gesubsidieerde voorzieningen voor kinderopvang bijvoorbeeld kunnen de combinatie van arbeid en zorg aanmerkelijk bevorderen. Ter illustratie: de lage armoede bij Zweedse éénoudergezinnen is niet zozeer te danken aan een genereuze directe inkomenssteun, maar wel aan een reeks van ondersteunende diensten die éénoudergezinnen toelaten hun verdienpotentieel te maximaliseren¹⁵. Publieke of gesubsidieerde voorzieningen creëren ook

¹⁵ Voor de interessante case van Zweden zie Gustaffson (1995) en van Scandinavië als geheel zie Leira (1992). Voor een vergelijking van vrouwelijke arbeidsmarktparticipatie in België en Nederland en de impact van kinderopvangfaciliteiten zie Henkens, Siegers en Van den Bosch (1993). Voor een breder cross-nationaal perspectief verwijzen we naar Phipps (1993); Gustaffson en Stafford (1994); Kamerman (1995); Cornick en Ross (1996); Gornick, Meyers en Ross (1996).

rechtstreeks nieuwe jobs, vaak voor mindergeschoolden (zie de Belgische regeling voor buitenschoolse kinderopvang).

Diachronische complementariteit tussen arbeidsinkomen en sociale uitkeringen — Volledige tewerkstelling in de zin van een levenslange, voltijdse carrière voor iedereen is waarschijnlijk niet enkel moeilijk realiseerbaar maar wellicht ook niet echt sociaal wenselijk. Er bestaan tal van redenen om mensen financieel in staat stellen periodes van formele tewerkstelling af te wisselen met periodes die worden besteed aan zorg, opleiding of andere activiteiten. Betaalde loopbaanonderbrekingen kunnen bijdragen tot een meer evenwichtige spreiding van arbeid over de actieve leeftijdsspanne. Het voorzien in pensioencredits voor periodes van niet-tewerkstelling om bepaalde redenen is eveneens een optie.

*
* *

Herverdeling complementair aan werk heeft twee belangrijke voordelen. Ten eerste, daar waar passieve afhankelijkheid zelfversterkend is kan herverdeling door werk reïntegratie bevorderen. Ten tweede geniet inkomenssteun door werk of complementair netwerk waarschijnlijk een grotere legitimiteit dan volledig passieve afhankelijkheid.

Mogelijk problematisch zijn de economische en sociale gevolgen op langere termijn. Indien laagproductieve (laaggeschoolde) arbeid financieel relatief aantrekkelijk is door aanvullende inkomenssteun dan zijn mensen wellicht minder geneigd om langdurige opleidingen te volgen, inspanningen te leveren om promotie te maken of werk te zoeken buiten de gesubsidieerde sector. Werkgevers hebben een verminderde prikkel om te investeren in innovaties die de productiviteit verhogen. Zweden, bijvoorbeeld, heeft decennialang op een enorme schaal gesubsidieerde tewerkstelling geboden aan de laagstproductieven¹⁶. Het land wordt nu blijkbaar met de lange termijn gevolgen van dit beleid geconfronteerd: een relatief groot gedeelte van de beroepsbevolking is laaggeschoold, er was nauwelijks private tewerkstellingsgroei over de voorbije decennia, de productiviteitsgroei en de algehele economische groei bleef aanmerkelijk achter op deze in de Europese Unie. De Zweedse case lijkt dus te suggereren dat het massaal subsidiëren van laagproductieve arbeid op langere termijn tot een collectieve verarming kan leiden omdat economisch dynamisme wordt getemperd.

Een basisinkomen of een negatieve inkomensbelasting biedt in theorie de mogelijkheid een synthese tussen inkomensbescherming, participatie en marktefficiëntie te realiseren. Het gegeven dat er mogelijk weinig substantiële sociale vooruitgang mag worden verwacht van de bestaande beleidsmodellen legitimeert althans het analytisch exploreren van radicaal nieuwe paradigma's zoals het basisinkomen (Atkinson, 1995; Van Parijs, 1992, 1993). Op dit moment echter is nog weinig geweten over het geheel van de effecten van een dergelijke radicale hervorming. Er is dus op dit moment te weinig grond om het basisinkomen op andere dan ethische gronden te propageren, maar elke denkroute die het vooruitzicht biedt op een betere synthese van arbeid en sociale bescherming verdient wellicht verdere exploratie.

¹⁶ Voor een bespreking en interpretatie van de recente ontwikkelingen in Zweden zie Auer en Riegler (1994); Lindbeck et al. (1994); Bjorkland en Freeman (1994); Robinson (1995); Rosen (1995).

6. Samenvatting en besluiten

1. De cross-nationale verschillen in de omvang van de relatieve armoede zijn zeer aanzienlijk. Relatieve armoede varieert van 23% in de VS over 13% in het VK en Canada tot ongeveer 6% in België, Finland en Noorwegen.
2. Er zijn geen aanwijzingen voor een consistente stijging van de armoede. Het Verenigd Koninkrijk is één van de weinige landen waarvoor een belangrijke stijging van de armoede kan aangetoond worden. De armoede lijkt ook - zij het in mindere mate - te zijn toegenomen in Australië, Ierland en de Verenigde Staten. In België, Finland, Duitsland, Nederland, Noorwegen en Zweden bleef de armoede stabiel. De armoede lijkt significant gedaald in Canada en bescheiden dalingen worden gevonden in Denemarken, Portugal en Spanje.
3. Hoewel in de meeste (niet alle !) geavanceerde economieën de relatieve armoede bij actieven redelijk stabiel is gebleven, is er in alle landen - ook in België - een consistente stijging van de pre-transferarmoede. Deze trend is het gevolg van gezinsontbindingen en van ongunstige arbeidsmarktontwikkelingen voor bepaalde groepen. Het is belangrijk vast te stellen dat de toename van de pre-transferarmoede in de meeste landen werd gecompenseerd door de sociale zekerheid.
4. Vele landen hebben in een korte tijdspanne aanzienlijke vooruitgang geboekt in de bestrijding van de financiële armoede bij bejaarden. De Scandinavische landen en Nederland hebben dankzij basispensioenstelsels de armoede bij bejaarden zo goed als geëlimineerd.
5. Armoedecijfers zijn consistent hoger voor huishoudens met een vrouwelijk gezinshoofd dan voor huishoudens met een mannelijk gezinshoofd. In landen als Australië, Duitsland, Finland, Noorwegen, het Verenigd Koninkrijk en de VS hebben huishoudens met een vrouwelijk gezinshoofd ongeveer drie keer meer kans om in relatieve armoede te leven dan huishoudens met een mannelijk gezinshoofd. In België, Zweden en de Mediterane landen is de geslachtskloof veel minder opvallend.
6. Hoewel in zowat alle OESO-landen zowel het aantal alleenstaande als het aantal éénoudergezinnen sterk aan het toenemen is (met een opwaartse druk op de armoedecijfers) zijn de aantallen én de armoederisico's van deze gezinstypes sterk uiteenlopend. In de VS zijn thans bijna 30% van de gezinnen met kinderen éénoudergezinnen. Hun armoederisico bedraagt 50%. Het aandeel éénoudergezinnen in Denemarken, Duitsland, Ierland, het VK, Australië en Noorwegen loopt op tot ongeveer 20% van de gezinnen met kinderen. Zij hebben een armoederisico van ongeveer 30%. In de Benelux-landen en Frankrijk is het aantal éénoudergezinnen lager dan 15%. Hun armoederisico ligt binnen 10 en 20%
7. De resultaten van de sociale zekerheidssystemen in de onderzochte landen zijn sterk uiteenlopend. Uit onze gegevens blijkt een sterk verband te bestaan tussen de omvang der sociale uitgaven en het algemene niveau van armoede. Geen enkel land realiseert een laag armoedepeil met een benedengemiddeld uitgavenpeil. Deze bevinding suggereert dat een grotere efficiëntie in de verdeling der middelen (d.m.v. selectiviteit) een geringe(re)

middeleninzet kan compenseren, maar slechts in beperkte mate. Als internationaal vergelijkend onderzoek iets leert dan is het wel dat armoedebestrijding een aanzienlijke middeleninzet vereist.

8. Gedurende de voorbije decennia is vrijwel nergens in de OESO-landen de impact van de sociale zekerheid op de reductie van de armoede afgenomen. Het aandeel van de sociale uitgaven in het BNP bleef in de meeste OESO-landen stabiel. Vrijwel geen enkel land kende een substantiële daling in de sociale uitgaven, hoewel België en Duitsland hun uitgavenpeil gedurende de tweede helft van de jaren 80 terugbrachten van een bovengemiddeld naar een gemiddeld peil. In Canada, Finland, Italië, Noorwegen, Spanje en het Verenigd Koninkrijk was er zelfs een belangrijke stijging van de sociale uitgaven.

9. Hoewel werkloosheid algemeen beschouwd wordt als één van de belangrijkste oorzaken van armoede bestaat er allermindst een lineair verband tussen werkloosheid en armoede, ook niet tussen langdurige werkloosheid en armoede. Men kan vier clusters van landen onderscheiden. Een eerste cluster omvat landen als Noorwegen, Zweden en Zwitserland, welke in het midden van de jaren 80 een relatief lage werkloosheid kenden alsook een lage graad van financiële armoede onder de actieve bevolking. Een tweede cluster bestaat uit de Verenigde Staten, Canada en Australië, waar een laag niveau van werkloosheid gepaard gaat met een hoog armoedeniveau. Een derde cluster omvat de meeste continentaal Europese landen die allen relatief hoge niveaus van werkloosheid combineren met relatief lage armoedeniveaus. Enkel in Ierland valt een hoge graad van werkloosheid samen met een hoge armoede.

10. Een plausibele verklaring voor deze bevinding is een potentiële trade-off tussen tewerkstelling en armoede, afhankelijk van de mate waarin men bereid is een lage loonsector te tolereren. Daar waar geen verband gevonden wordt tussen armoede en werkloosheid is er immers wél een duidelijke samenhang tussen lage lonen en armoede. In landen met een hoge (niet-gesubsidieerde) tewerkstelling ging de groei in de tewerkstelling gepaard met een reële daling van de laagste lonen. Omgekeerd, lijkt het erop dat landen, zoals België, een lage armoede kennen niet *ondanks* de hoge werkloosheid maar precies omwille van de tolerantie voor hoge niveaus van uitkeringsafhankelijkheid als prijs voor een stabiele loonwaaier.

BIJLAGE: METHODEN

Armoedemeting impliceert een aantal min of meer technische kwesties die we hier niet uitgebreid kunnen bespreken. De geïnteresseerde lezer wordt hiervoor verwezen naar Ruggles, 1990. In deze methodologische bijlage zullen we enkel aangeven welke keuzen we gemaakt hebben en waarom.

INKOMEN OF UITGAVEN

In deze studie wordt het beschikbare gezinsinkomen als economische maatstaf van armoede genomen. Deze keuze lijkt redelijk voor de hand liggend aangezien inkomen een goede indicator is van de mate waarin een huishouden over marktgoederen en diensten kan beschikken. Desondanks opteerden Eurostat (1990) en een aantal andere studies, waaronder de Vos en Zaidi (1993a-c, 1994a-d), ervoor de gezinsuitgaven als indicator te nemen. De belangrijkste reden hiervoor is van praktische aard: in de gezinsbudgetenquêtes waarop deze studies gebaseerd zijn, werd het inkomen blijkbaar niet erg goed gemeten en voor een aantal landen laat de rapportering ervan te wensen over (Hagenaars et al. 1992: 5). Maar ook theoretisch gezien zijn er argumenten te vinden die pleiten voor het gebruik van uitgaven, zoals bijvoorbeeld benadrukt door Slesnick (1993) en anderen. Volgens deze auteurs zullen korte periodes van lage inkomsten niet tot lage consumptie leiden wanneer gezinnen over genoeg middelen beschikken om deze plotselinge sterke daling van hun inkomsten te overbruggen. In feite wijst dit argument op het potentiële belang van het in rekening brengen van vermogen bij de beoordeling van de armoedestatus. Spijtig genoeg blijkt vermogen in de meeste surveys niet (adequaat) te worden gemeten. In ieder geval tonen tot hiertoe ongepubliceerde resultaten voor België aan dat slechts weinig arme huishoudens over cash reserves van enige omvang beschikken.

INDIVIDU, HUISHOUDEN OF GEZIN

Armoede wordt verondersteld een fenomeen te zijn dat zich op huishoudniveau voordoet, i.c. de leden van een huishouden delen de middelen op dusdanige wijze dat ze ofwel allemaal of geen van allen arm zijn. Hoewel Jenkins indicaties vond voor een ongelijke verdeling van macht en inkomen binnen sommige gezinnen en families (Jenkins, 1991) is het moeilijk deze intra-huishoudelijke verdelingen te meten. Niet alle gegevensbronnen laten een analyse op huishoudniveau toe. In een aantal surveys worden gezinnen of belastingeenheden als meeteenheid genomen. Bovendien verschillen de definities van huishouden over de landen. In Nederland en Zweden bijvoorbeeld worden personen van 18 jaar en ouder die nog bij hun ouders wonen als een apart huishouden beschouwd. Voor de bepaling van de armoedetendenzen is het uiteraard zeer belangrijk dat de meeteenheid dezelfde blijft over de jaren. Dit is gewoonlijk het geval wanneer per land dezelfde soort survey gebruikt wordt voor alle jaren.

DE ARMOEDELIJN EN DE EQUIVALENTIESCHAAL

In de literatuur worden verschillende manieren beschreven om armoedelijnen te definiëren (voor een overzicht hiervan zie Van den Bosch 1993a; Callan en Nolan, 1991). In de huidige

context is slechts één methode uitvoerbaar: de relatieve methode, waarin de armoedelijng vastgesteld wordt op een zeker percentage van mediaan of gemiddeld equivalent inkomen. De keuze voor het percentage is grotendeels arbitrair, maar 50% (van het gemiddelde) is een veelgebruikt percentage.

De keuze van een equivalentieschaal is bijna even arbitrair. Zoals aangetoond in de overzichten van onder andere Whiteford (1985) en Buhmann et al. (1988), is de variatie in de schalen die gebruikt of gepresenteerd worden in de literatuur zeer groot. O'Higgins en Jenkins (1990) en Eurostat (1990) gebruikten de schaal die werd aanbevolen door de OESO, welke factor 1 toewijst aan de eerste volwassene in het huishouden, 0.7 aan elke bijkomende volwassene en 0.5 aan elk bijkomend kind (de equivalente schaalwaarde voor elk huishouden wordt gevormd door alle individuele factoren op te tellen terwijl het equivalent inkomen van het huishouden berekend wordt door het totaal beschikbaar inkomen te delen door de equivalente schaalwaarde). Vergeleken met de andere equivalentieschalen is de OESO-schaal nogal steil (Buhmann et al., 1988); de veronderstelde behoeften van het huishouden stijgen zeer sterk naargelang het aantal leden van het huishouden. Verschillende auteurs hebben de geschiktheid ervan voor de studie van de ontwikkelde westerse samenlevingen in vraag gesteld (Van den Bosch, 1993b; Haveman, 1990; Deleeck et al., 1992). Daarom gebruiken we, in navolging van Hagens et al. (1992) en de Vos en Zaidi (1994), een 'aangepaste' OESO-schaal met factoren 1 voor de eerste volwassene, 0.5 voor elke bijkomende volwassene en 0.3 voor elk bijkomend kind. Deze schaal situeert zich ongeveer in het midden tussen de vlakke en steile schalen.

Het gebruik van land-specifieke armoedelijng impliceert dat armoede gezien wordt als een land-specifiek fenomeen. Deze keuze lijkt geschikt voor een studie waarin de nadruk wordt gelegd op de armoedetrends binnen individuele landen. Indien evenwel het doel zou geweest zijn de armoedegraden over de verschillende landen met elkaar te vergelijken, of de evolutie van de armoede in de Europese Unie als geheel te bestuderen, dan zou een armoedelijng die voor de gehele Unie geldt (zoals bijvoorbeeld gebruikt door Eurostat) beter geweest zijn. In deze studie zou zulk een benadering weinig zin hebben omdat deze in een land als Portugal bijvoorbeeld armoedegraden van meer dan 70% genereert (Eurostat, 1990). De globale levensstandaard in een land kan substantieel verbeteren en toch kan de relatieve armoede constant blijven of zelfs toenemen. Om een zicht te krijgen op de verbetering van de absolute levensstandaard van de armen hanteren we ook een 'absolute' armoedelijng.

Het is mogelijk dat grote aantallen huishoudens een inkomen hebben dat juist boven of onder de armoedelijng valt. Om deze reden zullen we, naast de resultaten van de 50%-lijng, ook armoedepercentages presenteren op basis van armoedelijng die op 40% en 60% van het gemiddeld inkomen werden gesteld. Bovendien zullen we ook de armoedekloof als maatstaf van armoede gebruiken. De armoedekloof is de som van wat alle arme inkomens zouden nodig hebben om net uit de armoede te geraken.

DE IMPACT VAN DE SOCIALE ZEKERHEIDSTRANSFERS

De impact van de sociale zekerheidstransfers op de omvang van de armoede wordt gemeten door de armoedepercentages en armoedekloven voor en na transfers met elkaar te vergelijken. De armoedestatus van elk huishouden wordt geëvalueerd op basis van beschikbaar inkomen (i.c. na transfers) en op basis van beschikbaar inkomen minus inkomensstransfers (i.c. voor

transfers). Deze methode werd eerder toegepast door Deleeck et al. (1992) en Hausman (1993). Aldus verschilt ze van de meest gebruikte procedures om de impact van inkomenstransfers op inkomensongelijkheid en armoede te meten, waarin de verdeling van bruto inkomen (marktinkomen plus transfers voor belastingen en sociale zekerheidsbijdragen) vergeleken wordt met de verdeling van netto-beschikbaar inkomen (bijv. Mitchell, 1991). Een reden om deze laatste methode niet te gebruiken is dat bruto inkomen een administratief eerder dan een economisch concept is. Het bruto inkomen is in aanzienlijke mate afhankelijk van de verdeling van de sociale zekerheidsbijdragen tussen werknemers en werkgevers. Werknemersbijdragen maken deel uit van het bruto inkomen, werkgeversbijdragen niet. Men kan hiertegen inbrengen dat de werkgeversbijdragen in feite ook gedragen worden door de werknemers. Cross-nationale vergelijkingen van de herverdelende impact van de sociale zekerheid waar bruto inkomen als basislijn wordt genomen kunnen daarom zeer misleidend zijn. Hetzelfde geldt voor vergelijkingen doorheen de tijd binnen een bepaald land, wanneer de bijdragenregelingen in dat land ondertussen veranderd zijn. Een praktisch voordeel van de methode die wij gebruiken is dat ze ook kan toegepast worden wanneer de variabele bruto inkomen ontbreekt, zoals het geval is in een aantal LIS bestanden. Een implicatie hiervan is dat we enkel de impact van de sociale zekerheidsuitkeringen kunnen bestuderen en niet die van de sociale zekerheidsbijdragen of belastingen.

Bibliografie

- ATKINSON, A., K. GARDINER, V. LECHÈNE & H. SUTHERLAND (1993), *Comparing Poverty in France and the United Kingdom*, Discussion Paper WSP/84. London: Suntory-Toyota International Centre for Economics and Related Disciplines.
- ATKINSON, A. & G. MOGENSEN (1993), *Welfare and Work Incentives: A North European Perspective*. Oxford: Clarendon Press.
- ATKINSON, A., L. RAINWATER & T. SMEEDING (1995), *Income Distribution in OECD Countries*. Paris: OECD.
- ATKINSON, A. (1995), *Public Economics in Action: The Basic Income/ Flat Tax Proposal*, Oxford: Clarendon.
- AUER, P. & C.H. RIEGLER (1994), Sweden: The End of Full Employment, *InforMISEP* 46: 16-23.
- BANE, M.J. & D. ELLWOOD (1994), *Welfare Realities: From Rhetoric to Reform*. Cambridge Ma.: Harvard University Press.
- BERGHMAN, J. & B. CANTILLON (1993), *The European Face of Social Security, Essays in honour of Herman Deleeck*. Aldershot: Avebury.
- BJORKLUND, A. (1992), Rising Female Labour Force Participation and the Distribution of Family Income - the Swedish experience, *Acta Sociologica* 35: 299-309.
- BJORKLUND, A. & R. FREEMAN (1994), *Generating Equality and Eliminating Poverty: The Swedish way*, NBER Working Paper no 4945, Cambridge Ma.: NBER.
- BLACKBURN, M. & D. BLOOM (1994), *Changes in the Structure of Family Income Inequality in the United States and other Industrial Nations during the 1980s*, Working Paper no 118, Luxembourg: Luxembourg Income Study.
- BLANK, R. (1993), Why were Poverty Rates so High in the 1980s?, in: PADADIMITRIOU, D., WOLFF, E. (eds.), *Poverty and Prosperity in the USA in the Late Twentieth Century*. New York: Macmillan.
- BLANK, R. (1994), *Social Protection versus Economic Flexibility: Is there a trade-off?* Chicago: University of Chicago Press.
- BLANK, R. (1995), Changes in Inequality and Unemployment over the 1980s: A comparative cross-national perspective, *Journal of Population Economics* 8: 1-21.
- BLÖNDAL, S. & M. PEARSON (1995), Unemployment and Other Non-Employment Benefits, *Oxford Review of Economic Policy* 11 (1): 136-169.
- BRADSHAW, J., A. CORDEN, S. HUTTON, S. KENNEDY & M. KILKEY (1995), *Why and How Do Lone Parents Work Outside the Home?: A comparison of 20 countries*. York: Social Policy Research Unit.
- BUHMANN, B., L. RAINWATER, G. SCHMAUS & T. SMEEDING (1988), Equivalence Scales, Well-Being, Inequality, and Poverty: sensitivity estimates across ten countries using the Luxembourg Income Study (LIS) database, *The Review of Income and Wealth* 34 (2): 115-142.
- CALLAN, T. & B. NOLAN (1991), Concepts of Poverty and the Poverty Line, *Journal of Economic Surveys* 5 (3): 243-261.
- CALLAN, T., B. NOLAN, et al. (1989), *Poverty, Income and Welfare in Ireland*, General Research Series Paper no 146. Dublin: The Economic and Social Research Institute.
- CANCIAN, M., S. DANZIGER & P. GOTTSCHALK (1993), Working Wives and Family Income Inequality Among Married Couples, pp. 195-221, in: DANZIGER, S. & P. GOTTSCHALK (eds.) *Uneven tides: Rising Inequality in America*. New York: Russell Sage.
- CANTILLON, B. (1992), De 'zero-sum crisis': een verklaring voor de stabiliteit van de inkomens- en welvaartsverdeling in periode van economische crisis, *Maandschrift Economie* 56 (1): 57-73.
- CANTILLON, B. (1994), Family, Work and Social Security, in: BALDWIN, S. & J. FALKINGHAM (eds.), *Social Security and Social Change: New Challenges to the Beveridge Model*. London: Harvester Wheatsheaf.
- CANTILLON, B., I. MARX, D. PROOST & R. VAN DAM (1994), Sociale Indicatoren 1985-1992, *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid* 36 (2): 497-549.
- CANTILLON, B. (1995), Dependence on Social Security and the Impact of Incentive Measures, in: ISSA (ed.), *Social security tomorrow: Permanence and Change*. Geneva: International Social Security Association.

- CANTILLON, B. & I. MARX (1995a), *Naar een sociaal doelmatig tewerkstellingsbeleid*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- CANTILLON, B. & I. MARX (1995b), Armoedebestrijding en Sociale Zekerheid: mogelijkheden en beperkingen, in: DESPONTIN, M. & M. JEGERS (eds.), *De sociale zekerheid verzekerd?* Brussel: VUBPress.
- CANTILLON, B., I. MARX & K. VAN DEN BOSCH (1996), *The Challenge of Poverty and Social Exclusion*, Report prepared for the OECD Conference 'Beyond 2000: The New Social Policy Agenda'.
- COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES (1981), *Final Report from the First Programme of Pilot Schemes and Studies to Combat Poverty*. Brussels: Commission of the European Communities.
- DANZIGER, S., G. SANDEFUR, D. WEINBERG (1994), *Confronting Poverty: Prescriptions for change*. Cambridge Ma.: Harvard University Press.
- DELEECK, H., K. VAN DEN BOSCH & L. DE LATHOUWER (1992), *Poverty and the Adequacy of Social Security in the EC, A comparative analysis*. Aldershot: Avebury.
- DE VOS, K. & M. ZAIDI (1993a), *Research on poverty statistics based on micro-data, Results for Germany*. Rotterdam / Tilburg: Erasmus University and Economics Institute.
- DE VOS, K. & M. ZAIDI (1993b), *Trend Analysis of Poverty in Spain (1980-1988)*. Rotterdam / Tilburg: Erasmus University and Economics Institute.
- DE VOS, K. & M. ZAIDI (1993c), *Trend Analysis of Poverty in the United Kingdom (1985-1988)*. Rotterdam / Tilburg: Erasmus University and Economics Institute.
- DE VOS, K. & M. ZAIDI (1994a), *Objective Monetary Poverty, Study on trends in the 1980s*. Rotterdam / Tilburg: Erasmus University and Economics Institute.
- DE VOS, K. & M. ZAIDI (1994b), *Trend Analysis of Poverty in France (1984/1985-1989)* Rotterdam and Tilburg: Erasmus University and Economics Institute.
- DE VOS, K. & M. ZAIDI (1994c), *Trend Analysis of Poverty in Greece (1982-1988)*. Rotterdam / Tilburg: Erasmus University and Economics Institute.
- DE VOS, K. & M. ZAIDI (1994d), *Trend Analysis of Poverty in Portugal (1980-1989)*. Rotterdam / Tilburg: Erasmus University and Economics Institute.
- DEX, S., S. GUFSTAFSON, N. SMITH & T. CALLAN (1995), Cross-National Comparison of the Labour Force Participation of Women Married to Unemployed Men, *Oxford Economic Papers* 47: 611-635.
- DUNCAN G., et al. (1984), *Years of Plenty, Years of Poverty. The Changing economic fortunes of American workers and families*. Michigan, Institute for Social Research.
- DUNCAN G., et al. (1993), Poverty Dynamics in Eight Countries, *Journal of Population Economics* 6: 215-234.
- DUNCAN, G., B. GUSTAFSSON, R. HAUSER, G. SCHMAUS, S. JENKINS, H. MESSINGER, R. MUFFELS, B. NOLAN, J.C. RAY & W. VOGES (1995), Poverty and Social Assistance in the United States, Canada, and Europe, in: MCFATE, K., R. LAWSON & W.J. WILSON (eds.), *Poverty, inequality and the future of social protection*. New York: Russell Sage Foundation.
- EARDLEY, T., et al. (1996), *Social Assistance in OECD Countries*. London: HMSO.
- ELMESKOV, J. & K. PICHELMANN (1993), *Unemployment and Labour Force Participation - Trends and cycles*, Economics Department Working Paper no 130. Paris: OECD.
- EUROPEAN COMMISSION (1995), *The Demographic Situation in the European Union: 1994 Report*. Brussels.
- EUROSTAT (1990), *Poverty in Figures. Europe in the early 1980s*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- ESPING-ANDERSEN, G. (1990), *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- ESPING-ANDERSEN, G. (1993), *Changing Classes: Stratification and mobility in post-industrial societies*. London: Sage.
- EVANS, M. (1996), *Giving Credit Where it's Due ? The success of Family Credit reassessed*, Discussion Paper WSP/121. London: Suntory-Toyota International Centre for Economics and Related Disciplines.
- FÖRSTER, M. (1993), *Comparing Poverty in 13 OECD Countries: traditional and synthetic approaches*, Luxembourg Income Study Working Paper.
- FREEMAN, R. & L. KATZ (1994), *Changes and Differences in Wage Structures*. Chicago: University of Chicago Press.
- FREEMAN, R. (1995), The Limits of Wage Flexibility to Curing Unemployment, *Oxford Review of Economic Policy* 11 (1): 63-72.

- FREEMAN, R. (1995b), *The Large Welfare State as a System*. American Economic Association Proceedings.
- FUNKEN, K. & P. COOPER (1995), *Old and New Poverty: The challenge for reform*. London: Rivers Oram Press.
- GIANNELLI & MICKLEWRIGHT (1995), Why Do Women Married to Unemployed Men have Low Participation Rates ?, *Oxford Economic Papers* 47: 471-486.
- GLYNN, A. (1995), The Assessment: unemployment and inequality, *Oxford Review of Economic Policy* 11 (1): 63-72.
- GOODIN, R. (1988), *Reasons for Welfare: the political theory of the welfare state*. Princeton: Princeton University Press.
- GOODMAN, A. & S. WEBB (1994), *For Richer, For Poorer, The Changing Distribution of Income in the United Kingdom, 1961-91*, Commentary no 42. London: The Institute for Fiscal Studies.
- GORNICK, J. & K. ROSS (1996), *Supporting the Employment of Mothers: Policy variation accross Fourteen welfare states*, LIS Working Paper no 139. Luxembourg: Luxembourg Income Study.
- GORNICK, J., M. MEYERS & K. ROSS (1996), *Public Policies and the Employment of Mothers: A cross-national study*, LIS Working Paper no 140. Luxembourg: Luxembourg Income Study.
- GOTTSCHALK, P. & M. JOYCE (1995), The Impact of Technological Change, Deindustrialisation, and Internationalization of Trade on Earnings Inequality: an international perspective, in: MCFATE, K., R. LAWSON & W. WILSON (eds.), *Poverty, Inequality, and the future of social policy: Western states in the new world order*. New York: Russell Sage.
- GOTTSCHALK P., S. MCLANAHAN & G. SANDEFUR (1994), The Dynamics and Intergenerational Transmission of Poverty and Welfare Participation, pp. 85-108, in: DANZIGER S., G. SANDEFUR & D. WEINBERG (eds.), *Confronting poverty. Prescriptions for change*. Cambridge Ma.: Harvard University Press.
- GOTTSCHALK, P. & T. SMEEDING (1995), *Cross-National Comparisons of Levels and Trends in Inequality*, LIS Working Paper no 126. Luxembourg: Luxembourg Income Study.
- GREGG, P. & WADSWORTH, J. (1996), *It takes two: Employment Polarisation in the OECD*, Centre for Economic Performance Discussion Paper no 304. London: CEPR, London School of Economics.
- GUSTAFSSON, B. & H. UUSITALO (1990), The Welfare State and Poverty in Finland and Sweden from the Mid-1960s to the Mid-1980s, *The Review of Income and Wealth* 36 (3): 249-266.
- GUSTAFSSON, S. (1995), Single Mothers in Sweden: Why is poverty less severe?, in: MCFATE, K., R. LAWSON & W. WILSON (eds.), *Poverty, Inequality, and the future of social policy: Western states in the new world order*. New York: Russell Sage.
- GUSTAFSSON, S. & F. STAFFORD (1994), Three Regimes of Childcare: the U.S., the Netherlands, and Sweden', in: BLANK, R. (ed.), *Social protection vs. economic flexibility: Is there a trade-off ?* Chicago: Chicago University Press.
- HAGENAARS, A., K. DE VOS & M. ZAIDI (1992), *Statistiques Relatives à la Pauvreté, basées sur des microdonnées, Resultats pour neuf Etats Membres des Communautés Européennes*. Rotterdam: Erasmus University.
- HANRATTY, M. & R. BLANK (1992), Down and Out in North America: Recent trends in poverty rates in the United States and Canada, *Quarterly Journal of Economics*.
- HAUSER, R. & P. SEMRAU (1989), *Trends in Poverty and Low Income in the Federal Republic of Germany*, Working Paper no 306, no place.
- HAUSER, R. & I. BECKER (1994), *The Development of the Income Distribution in the Federal Republic of Germany during the Seventies and Eighties*, Arbeitspapier nr 1, EVS-Projekt. Frankfurt am Main: Johann Wolfgang Goethe-Universität.
- HAUSMAN, P. (1993), The Impact of Social Security in the European Community, in: BERGHMAN, J. & B. CANTILLON (eds.), pp. 109-122.
- HAVEMAN, R. (1990), Poverty Statistics in the European Community: assessment and recommendations, in: TEEKENS, R. & B. VAN PRAAG (eds.), pp. 459-467.
- HAVEMAN, R. & L. BURON (1993), Escaping Poverty through Work: the problem of low earnings capacity in the United States, 1973-1988, *Review of Income and Wealth* 39 (2): 141-157.
- HENKENS, K., J. SIEGERS & K. VAN DEN BOSCH (1993), Married Women on the Labour Market: a Comparative Study of Belgium and the Netherlands, in: BEETS, G., R. CLIQUET, G. DOOGHE & J. DE

- JONG GIERVELD (eds.), *Population and family in the low countries 1992: Family and Labour*. Amsterdam: Swets and Zeitlinger.
- HILLS, J. (1995), *Inquiry into Income and Wealth, Volume 2: a summary of the evidence*. York: Joseph Rowntree Foundation.
- HOUSEMAN, S. (1995), *Job Growth and the Quality of Jobs in the U.S. Economy*, Labour: S93-S124.
- INTERNATIONAL SOCIAL SECURITY ASSOCIATION (1995), *Social security tomorrow: permanence and change*. Geneva: ISSA.
- JENCKS, C. (1991), Is the American Underclass Growing?, pp. 28-102, in: JENCKS, C. & P. PETERSON (eds.), *The urban Underclass*. Washington D.C.: The Brookings Institution.
- JENCKS, C. (1992), *Rethinking Social Policy: Race, Poverty and the Underclass*. Cambridge Ma. / London: Harvard University Press.
- JENCKS, C. & P. PETERSON (1991), *The Urban Underclass*. Washington D.C.: The Brookings Institution.
- JENKINS, S. (1991), Poverty Measurement and the Within-Household Distribution: Agenda for Action, *The Journal of Social Policy* 20 (4): 457-483.
- JUHN, C. & K. MURPHY (1996), *Wage Inequality and Family Labour Supply*, NBER Working Paper no 5459, Cambridge Ma.: NBER.
- LEIBFRIED, S. (1991), *Towards an European welfare state? On integrating poverty regimes in the European community*. Bremen: Zentrum für Sozialpolitik (ZeS - Arbeitspapier nr. 2/91).
- KAMERMAN, S. (1995), Gender Role and Family Structure Changes in the Advanced Industrialized West: Implications for social policy, in: MCFATE, K., R. LAWSON & W. WILSON (eds.), *Poverty, Inequality, and the future of social policy: Western states in the New World Order*. New York: Russell Sage.
- KRUGMAN, P. & R. LAWRENCE (1993), *Trade, jobs and wages*, NBER Working Paper # 4478, Cambridge Ma.: NBER.
- LAWSON, R. & W. WILSON (1995), Poverty, Social Rights, and the Quality of citizenship, pp. 693-714, in: MCFATE, K., R. LAWSON & W. WILSON (eds.), *Poverty, Inequality, and the future of social policy: Western states in the New World Order*. New York: Russell Sage.
- LEIRA, A. (1992), *Welfare States and Working Mothers: The scandinavian experience*. Cambridge: Cambridge University Press.
- LINDBECK, A., et al. (1994), *Turning Sweden around*. Cambridge Ma.: MIT Press.
- LODEMEL, I. (1992), *European Poverty Regimes*. (paper for presentation at the International Research Conference on Poverty and Distribution, Oslo, November 16 and 17).
- MACHIN, S. & J. WALDFOGEL (1994), *The Decline of the Male Breadwinner: changing shares of husbands' and wives' earnings in family income in the UK*, Working Paper WSP/103, Welfare State Programme, London School of Economics.
- MISHEL, L. & J. BERNSTEIN (1995), *The State of Working America 1994-1995*: Armonk (NY): M.E. Sharpe.
- MITCHELL, D. (1991), *Income Transfers in Ten Welfare States*. Aldershot: Avebury.
- MITCHELL, D. (1995), Is There a Trade-Off Between the Efficiency and Effectiveness Goals of Income Transfer Programs ?, *Journal of Income distribution* 5 (1): 111-135.
- MITCHELL, D. & F. GRUEN (1995), 'The Role of Targeting in Rethinking Social Security, in: ISSA (ed.), *Social security tomorrow: Permanence and Change*. Geneva: International Social Security Association.
- NICKELL, S. & B. BELL (1995), The Collapse in the Demand for the Unskilled and Unemployment Across the OECD, *Oxford Review of Economic Policy* 11 (1): 40-62.
- NICKELL, S. & B. BELL (1996), *Would cutting payroll taxes on the unskilled have a significant impact on unemployment ?*, CEP Discussion Paper no 276, LSE London.
- O'CONNOR, I. & T. SMEEDING (1995), Working But Poor: a cross-national comparison of earnings adequacy, *Journal of Income distribution* 5 (1): 91-110.
- O'HIGGINS, M. & S. JENKINS (1990), Poverty in Europe: estimates for the numbers in poverty in 1975, 1980, 1985, in: TEEKENS, R. & B. VAN PRAAG (eds.), pp. 187-212.
- OECD (1982), *The OECD List of Social Indicators*. Paris: OECD.
- OECD (1990), *Labour Market Policies for the 1990s*. Paris: OECD.
- OECD (1990b), *Lone Parent Families: The economic challenge*. Paris: OECD.
- OECD (1991), *Employment Outlook*. Paris: OECD.

- OECD (1993), *Breadwinners or Child Rearers: the dilemma for lone mothers*, Labour market and social policy occasional papers no 12. Paris: OECD.
- OECD (1994), *Jobs Study: Evidence and explanations*. Paris: OECD.
- OECD (1994b), *New Orientations for Social Policy*. Paris: OECD.
- OECD (1995), *Employment Outlook*. Paris: OECD.
- OECD (1995c), *Historical statistics, 1960-1993*. Paris: OECD.
- OECD (1996), *Employment Outlook*. Paris: OECD.
- OECD (1996b), *Social Expenditure Statistics of OECD Member Countries*, Labour market and social policy occasional papers no 17. Paris: OECD.
- PHIPPS, S. (1993), *International Perspectives on Income Support for Families with Children*, LIS Working Paper no 103: Luxembourg: Luxembourg Income Study.
- RITAKALLIO, V.-M. (1994), *Finnish Poverty: A Cross-National Comparison*, Working Paper No 119, Luxembourg: Luxembourg Income Study.
- PLANBUREAU (1995), *Simulaties betreffende een vermindering van de werkgeversbijdragen voor de sociale zekerheid en vormen van alternatieve financiering*, Planning Paper no 75, Brussel.
- ROBINSON, P. (1995), *The Decline of the Swedish Model and the Limits to Active Labour Market Policies*, CEP Working Paper. London: Centre for Economic Performance.
- ROSEN, S. (1995), *Public employment, taxes and the welfare state in Sweden*, NBER Working Paper no 5003, Cambridge Ma.: NBER.
- ROSEN, S. (1996), Public Employment and The Welfare State in Sweden, *Journal of Economic Literature* 34: 729-740.
- RUGGLES, P. (1990), Drawing the Line, *Alternative Poverty Measures and Their Implications for Public Policy*. Washington D.C.: The Urban Institute Press.
- SAUNDERS, P. (1993), Married Women's Earnings and Family Income Inequality in the Eighties, *Australian Bulletin of Labour* 19: 199-217.
- SAUNDERS, P., I. O'CONNOR & T. SMEEDING (1994), *The Distribution of Welfare: Inequality, earnings capacity, and household production in comparative perspective*, Working Paper no 122, Luxembourg: Luxembourg Income Study.
- SAUNDERS, P. (1994), *Welfare and Inequality: National and international perspective on the Australian Welfare State*. Cambridge: Cambridge University Press.
- SCHMÄHL, W. (1995), Social Security and Competitiveness, in ISSA, *Social security tomorrow: Permanence and Change*. Geneva: International Social Security Association.
- SCHMITT, J. & J. WADSWORTH (1994), The Rise in Economic Inactivity, in: GLYNN, A. & D. MILIBAND (eds.), *Paying for Inequality: the economic costs of social injustice*. London.
- SLESNICK, D. (1993), Gaining Ground: Poverty in the Postwar United States, *Journal of Political Economy* 101 (1): 1-38.
- SMEEDING, T., L. RAINWATER & M. O'HIGGINS (1990), *Poverty, Inequality and the Distribution of Income in an International Context: Initial Research from the Luxembourg Income Study (LIS)*. London: Wheatsheaf.
- SOCIAAL EN CULTUREEL PLANBUREAU (SCP) (1994), *Sociaal en Cultureel Rapport 1994*. Rijswijk: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- SSA (1995), *Annual Statistical Supplement to the Social Security Bulletin*. Washington: Social Security Administration.
- TEEKENS, R. & B. VAN PRAAG (1990), *Analysing Poverty in the European Community*, Eurostat News Special Edition. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- VAN DEN BOSCH, K. (1993a), Poverty Measures in Comparative Research, in: BERGHMAN, J. & B. CANTILLON (eds.), pp. 3-23.
- VAN DEN BOSCH, K., T. CALLAN, J. ESTIVILL, P. HAUSMAN, B. JEANDIDIER, R. MUFFELS, & J. YFANTOPOULOS (1993b), A Comparison of Poverty in Seven European Countries and Regions using Subjective and Relative Measures, *Journal of Population Economics* 6: 235-259.
- VAN OORSCHOT, W. (1995), *Realizing Rights: A multi-level approach to non-take-up of means-tested benefits*. Aldershot: Avebury.

- VAN PARIJS, P. (1992), *Arguing for Basic Income: Ethical Foundations for a radical reform*. London: Verso.
- VAN PARIJS, P. (1993), *Real freedom for All*. Oxford: Clarendon Press.
- WHITEFORD, P. (1985), *A Family's Needs: Equivalence scales, poverty and social security*, Research Paper no 27, Development Division, Department of Social Security (Australia).
- WOOD, A. (1994), *North-South Trade, Employment and Inequality*. Oxford: Clarendon Press.

Tabellen

Tabel 2a: Relatieve armoede in een aantal OESO landen.

Land / Jaar	Huishouden beneden:			Personen beneden:			Armoede-kloof (1)	Index (2)	Meetbasis	Bron
	40%	50%	60%	40%	50%	60%				
	<i>van het gemiddeld equivalent inkomen</i>									
Australië 81	6.6%	18.0%	26.3%	6.4%	14.4%	22.2%	1.9%	102.5	Inkomen	LIS
Australië 85	6.3%	19.4%	28.9%	6.3%	15.7%	24.7%	2.0%	100	Inkomen	LIS
Australië 89	8.0%	19.7%	28.9%	7.7%	16.1%	24.8%	2.3%	103.3	Inkomen	LIS
België 85	2.5%	6.2%	14.0%	2.2%	5.8%	13.8%	0.7%	100	Inkomen	LIS
België 88	2.5%	6.9%	15.1%	2.3%	6.2%	14.4%	0.7%	111	Inkomen	LIS
België 92	2.4%	6.4%	13.6%	2.1%	5.5%	11.8%	0.6%	118	Inkomen	LIS
Canada 75	13.3%	20.1%	26.8%	10.2%	16.0%	23.0%	3.1%	87.3	Inkomen	LIS
Canada 81	10.6%	17.8%	25.9%	9.0%	15.3%	22.8%	2.5%	94.5	Inkomen	LIS
Canada 87	8.9%	15.1%	24.0%	8.1%	13.8%	22.0%	2.1%	100	Inkomen	LIS
Canada 91	9.4%	15.4%	24.2%	7.6%	13.2%	20.5%	2.1%	95.2	Inkomen	LIS
Denemarken 87	5.8%	12.8%	21.9%	3.8%	8.9%	15.9%	1.5%	100	Inkomen	LIS
Denemarken 92	5.1%	8.2%	17.0%	3.3%	5.5%	12.0%	1.1%	97	Inkomen	LIS
Duitsland 78	6.2%	12.3%	20.2%	3.7%	8.2%	15.5%	1.1%	98	Inkomen	LIS
Duitsland 83	4.4%	10.9%	19.4%	3.1%	8.0%	16.2%	0.9%	100	Inkomen	LIS
Duitsland 88	6.0%	13.6%	22.6%	4.5%	10.6%	19.1%		108	Inkomen	DV93b
Duitsland 78					6.4%				Inkomen	Becker
Duitsland 83					8.7%				Inkomen	Becker
Duitsland 88					8.9%				Inkomen	Becker
Duitsland 83 (3)					8.3%				Inkomen	Hauser
Duitsland 87 (3)					7.7%				Inkomen	Hauser
Duitsland 90 (3)					8.8%				Inkomen	Hauser
Finland 87	4.2%	8.7%	17.1%	2.6%	5.5%	11.6%	0.8%	100	Inkomen	LIS
Finland 91	4.6%	10.4%	17.9%	2.8%	6.4%	12.1%	0.9%	114	Inkomen	LIS
Frankrijk 79	6.3%	14.0%	23.9%	6.6%	13.2%	23.2%	1.8%	95	Inkomen	LIS
Frankrijk 84	5.6%	11.5%	22.4%	5.7%	11.9%	22.9%	1.6%	100	Inkomen	LIS
Frankrijk 84/85	6.9%	13.2%	21.6%	6.0%	12.4%	21.1%		100	Uitgaven	DV93a
Frankrijk 89	7.5%	14.9%	24.5%	6.9%	14.7%	25.0%		109	Uitgaven	DV93a
Griekenland 82	10.6%	18.5%	28.4%	9.5%	17.4%	27.6%		100	Uitgaven	DV93c
Griekenland 88	12.6%	19.9%	29.0%	10.7%	17.9%	26.9%		97	Uitgaven	DV93c
Ierland 73 (4)	8.5%	17.9%	27.0%	7.5%	15.9%	26.4%			Inkomen	Callan
Ierland 80 (4)	8.6%	17.6%	27.9%	9.3%	17.4%	27.6%			Inkomen	Callan
Ierland 87 (4)	8.9%	18.5%	30.5%	10.5%	21.2%	32.2%			Inkomen	Callan
Nederland 83	6.1%	8.5%	15.7%	6.5%	9.3%	17.4%	2.7%	100	Inkomen	LIS
Nederland 87	5.0%	7.9%	13.6%	4.4%	8.3%	15.6%	1.9%	100	Inkomen	LIS
Nederland 91	3.9%	8.0%	20.8%	3.7%	7.7%	18.1%	1.5%	134	Inkomen	LIS
Noorwegen 79	3.8%	6.2%	19.0%	2.7%	4.8%	13.3%	0.9%	81	Inkomen	LIS
Noorwegen 86	3.4%	11.0%	19.0%	2.1%	6.4%	11.8%	0.8%	100	Inkomen	LIS
Noorwegen 91	3.4%	8.9%	17.1%	2.1%	5.3%	11.2%	0.8%	105	Inkomen	LIS
Portugal 80	17.5%	27.3%	36.7%	16.1%	26.4%	35.8%		100	Uitgaven	DV93d
Portugal 89	17.3%	26.5%	35.2%	15.5%	24.5%	33.3%		123	Uitgaven	DV93d
Spanje 80	10.9%	18.7%	27.7%	9.7%	17.5%	26.7%		100	Uitgaven	DV93e
Spanje 88	8.8%	16.2%	25.8%	8.2%	15.7%	25.4%		97	Uitgaven	DV93e
VK 74	6.3%	15.4%	24.4%	4.5%	11.4%	19.6%	1.2%	185	Inkomen	LIS
VK 79	4.4%	13.6%	25.2%	4.1%	10.8%	19.5%	1.2%	93	Inkomen	LIS
VK 86	5.3%	12.7%	24.2%	5.9%	13.0%	23.2%	2.3%	100	Inkomen	LIS
VK 85	3.2%	13.1%	27.7%	3.7%	13.2%	24.7%		100	Inkomen	DV93f
VK 88	9.0%	22.4%	32.2%	8.8%	19.0%	28.1%		120	Inkomen	DV93f
VK 78 (5)				1.8%	6.8%	16.4%			Inkomen	Goodman
VK 82 (5)				2.5%	7.8%	18.2%			Inkomen	Goodman
VK 85 (5)				2.7%	10.7%	22.9%			Inkomen	Goodman
VK 88 (5)				7.4%	18.3%	28.1%			Inkomen	Goodman
VK 91 (5)				10.6%	20.4%	29.7%			Inkomen	Goodman

VS 74	13.8%	20.6%	27.7%	12.8%	18.8%	26.0%	3.7%	95.6	Inkomen	LIS
VS 79	13.3%	19.8%	26.8%	12.3%	18.6%	25.8%	3.3%	93.5	Inkomen	LIS
VS 86	15.8%	22.4%	29.6%	16.0%	22.6%	29.8%	4.1%	100	Inkomen	LIS
VS 91	15.2%	22.7%	30.1%	15.2%	22.6%	30.7%	3.9%	97.7	Inkomen	LIS
Zweden 75	4.0%	7.8%	16.9%	2.5%	5.2%	11.5%	0.9%	90	Inkomen	LIS
Zweden 81	3.8%	5.6%	10.2%	2.9%	4.6%	8.3%	0.8%	86	Inkomen	LIS
Zweden 87	6.0%	9.4%	15.3%	3.8%	6.3%	10.5%	1.3%	100	Inkomen	LIS
Zweden 92	5.9%	9.2%	15.3%	3.8%	6.0%	10.5%	1.3%	126	Inkomen	LIS

Tabel 2a (vervolg)

Noten:

- (1) Totale armoedekloof op basis van 50%-lijn, als een percentage van totaal beschikbaar inkomen.
- (2) Reëel niveau van de armoedelij n in percentage van de armoedelij n voor het jaar 1985 of het dichtsbijliggende jaar.
- (3) Deze armoedepercentages voor Duitsland zijn gebaseerd op volgende equivalentieschaal: 1.0 voor de eerste volwassene, 0.8 voor andere volwassenen, 0.45 voor jonge kinderen en 0.9 voor kinderen tussen de 16 en 21.
- (4) Deze armoedepercentages voor Ierland zijn gebaseerd op volgende equivalentieschaal: 1.0; 0.6; 0.4.
- (5) Deze armoedepercentages voor het Verenigd Koninkrijk zijn gebaseerd op volgende equivalentieschaal: 0.61 voor de eerste volwassene, 0.4 voor andere volwassenen, 0.09 voor jonge kinderen en 0.36 voor kinderen boven de 16; inkomen zonder huisvestingskosten

Bronnen:

- LIS: Luxembourg Income Study
- DV93a: De Vos, K. & M. Zaidi, *Trend analysis of poverty in France (1984/85-1989)*, Rotterdam and Tilburg: Erasmus University and Economics Institute, January 1994.
- DV93b: De Vos, K. & M. Zaidi, *Research on poverty statistics based on micro-data, Results for Germany*, Rotterdam and Tilburg: Erasmus University and Economics Institute, October 1993.
- Becker: Becker, I., *Stabilität in der Einkommensverteilung - Ergebnisse für die Bundesrepublik Deutschland bis zur Wiedervereinigung*, EVS-Projekt Arbeitspapier nr. 6, Frankfurt a. M.: Johann Wolfgang Goethe-Universität.
- Hauser: Hauser, R. & I. Becker, *The Development of the Inkomen Distribution in the Federal Republic of Duitsland during the Seventies and Eighties*, EVS-Projekt Arbeitspapier nr. 1, Frankfurt a. M.: Johann Wolfgang Goethe-Universität, tabel 8.
- DV93c: De Vos, K. & M. Zaidi, *Trend analysis of poverty in Greece (1982-1988)*, Rotterdam and Tilburg: Erasmus University and Economics Institute, February 1994.
- Callan: Callan, T., B. Nolan et al., *Poverty, Income and Welfare in Ireland*, Dublin: The Economic and Social Research Institute, September 1989, pp. 70-71.
- DV93d: De Vos, K. & M. Zaidi, *Trend analysis of poverty in Portugal (1980-1988)*, Rotterdam and Tilburg: Erasmus University and Economics Institute, January 1994.
- DV93e: De Vos, K. & M. Zaidi, *Trend analysis of poverty in Spain (1980-1988)*, Rotterdam and Tilburg: Erasmus University and Economics Institute, October 1993.
- DV93f: De Vos, K. & M. Zaidi, *Trend analysis of poverty in the United Kingdom (1985-1988)*, Rotterdam and Tilburg: Erasmus University and Economics Institute, October 1993.
- Goodman: Goodman, A. & S. Webb, *For Richer, for Poorer. The Changing Distribution of Inkomen in the United Kingdom, 1961-91*, Commentary nr. 42, London: Institute for Fiscal Studies, 1994.

Tabel 2b: 'Absolute' armoedetrends in een aantal OESO landen.

Land / Jaar	Huishouden beneden:			Personen beneden:			Referentie- jaar	Meetbasis	Bron
	40%	50%	60%	40%	50%	60%			
van het equivalent inkomen in referentiejaar									
Australië 81	6.9%	18.6%	26.9%	6.7%	15.0%	22.8%	85	Inkomen	LIS
Australië 85	6.3%	19.4%	28.9%	6.3%	15.7%	24.7%	85	Inkomen	LIS
Australië 89	7.4%	18.5%	27.6%	7.7%	16.1%	24.8%	85	Inkomen	LIS
België 85	2.5%	6.2%	14.0%	2.2%	5.8%	13.8%	85	Inkomen	LIS
België 88	2.1%	5.7%	13.1%	1.8%	5.2%	12.4%	85	Inkomen	LIS
België 92	1.7%	3.9%	9.8%	1.6%	3.3%	8.3%	85	Inkomen	LIS
Canada 75	17.2%	24.7%	32.2%	13.4%	20.8%	29.0%	87	Inkomen	LIS
Canada 81	11.4%	19.1%	27.0%	9.6%	16.3%	23.9%	87	Inkomen	LIS
Canada 87	8.9%	15.1%	24.0%	8.1%	13.8%	22.0%	87	Inkomen	LIS
Canada 91	9.6%	15.8%	24.8%	7.8%	13.6%	21.1%	87	Inkomen	LIS
Denemarken 87	5.8%	12.8%	21.9%	3.8%	8.9%	15.9%	87	Inkomen	LIS
Denemarken 92	5.4%	9.3%	18.9%	3.5%	6.3%	13.5%	87	Inkomen	LIS
Duitsland 78	6.5%	12.8%	21.1%	3.9%	8.7%	16.4%	83	Inkomen	LIS
Duitsland 83	4.4%	10.9%	19.4%	3.1%	8.0%	16.2%	83	Inkomen	LIS
Finland 87	4.2%	8.7%	17.1%	2.6%	5.5%	11.6%	87	Inkomen	LIS
Finland 91	2.8%	6.3%	12.0%	1.7%	3.8%	7.5%	87	Inkomen	LIS
Frankrijk 79	8.5%	17.0%	27.0%	7.9%	16.1%	26.9%	84	Inkomen	LIS
Frankrijk 84	5.6%	11.5%	22.4%	5.7%	11.9%	22.9%	84	Inkomen	LIS
Frankrijk 84/85	6.9%	13.2%	21.6%	6.0%	12.4%	21.1%	84/85	Uitgaven	DV93
Frankrijk 89	6.1%	12.5%	22.0%	6.0%	12.7%	22.5%	84/85	Uitgaven	DV93
Griekenland 82	10.6%	18.5%	28.4%	9.5%	17.4%	27.6%	82	Uitgaven	DV93
Griekenland 88	13.7%	21.3%	31.0%	11.9%	19.2%	28.9%	82	Uitgaven	DV93
Nederland 83	6.1%	8.5%	15.7%	6.5%	9.3%	17.4%	87	Inkomen	LIS
Nederland 87	5.0%	8.0%	13.7%	4.5%	8.4%	15.8%	87	Inkomen	LIS
Noorwegen 79	6.0%	20.7%	31.3%	4.7%	14.8%	25.8%	86	Inkomen	LIS
Noorwegen 86	3.4%	11.0%	19.0%	2.1%	6.4%	11.8%	86	Inkomen	LIS
Noorwegen 91	3.2%	7.0%	14.6%	1.9%	4.1%	9.4%	86	Inkomen	LIS
Portugal 80	17.5%	27.3%	36.7%	16.1%	26.4%	35.8%	80	Uitgaven	DV93
Portugal 89	10.4%	17.9%	25.5%	9.2%	16.0%	23.5%	80	Uitgaven	DV93
Spanje 80	10.9%	18.7%	27.7%	9.7%	17.5%	26.7%	80	Uitgaven	DV93
Spanje 88	9.5%	17.7%	27.8%	5.6%	11.8%	19.8%	80	Uitgaven	DV93
VK 79	6.2%	18.0%	28.7%	5.5%	13.9%	22.8%	86	Inkomen	LIS
VK 86	5.3%	12.7%	24.2%	5.9%	13.0%	23.2%	86	Inkomen	LIS
VK 85	3.2%	13.1%	27.7%	3.7%	13.2%	24.7%	85	Inkomen	DV93
VK 88	3.2%	10.7%	22.0%	3.5%	10.1%	18.7%	85	Inkomen	DV93
VS 74	16.7%	24.2%	32.5%	15.4%	22.3%	31.3%	86	Inkomen	LIS
VS 79	15.4%	22.5%	30.2%	14.3%	21.4%	29.5%	86	Inkomen	LIS
VS 86	15.8%	22.4%	29.6%	16.0%	22.6%	29.8%	86	Inkomen	LIS
VS 91	15.7%	23.2%	30.8%	15.7%	23.2%	31.4%	86	Inkomen	LIS
Zweden 75	5.5%	13.0%	23.6%	3.5%	8.6%	17.0%	87	Inkomen	LIS
Zweden 81	4.8%	9.5%	18.8%	3.9%	7.7%	15.4%	87	Inkomen	LIS
Zweden 87	6.0%	9.4%	15.3%	3.8%	6.3%	10.5%	87	Inkomen	LIS

Bron: zie tabel 2a.

Tabel 3: Armoede en armoedekloven bij individuen, naar leeftijd.

Land / Jaar	ARMOEDE				ARMOEDEKLOOF				Bron
	Allen	Kinderen	Ouderen 65+	Volwassenen - 65	Allen	Kinderen	Ouderen 65+	Volwassenen - 65	
Australië 81*	14.4%	16.4%	29.9%	10.5%	1.9%	2.0%	2.7%	1.7%	LIS
Australië 85*	15.7%	17.0%	33.4%	11.3%	2.0%	2.0%	3.4%	1.8%	LIS
Australië 89*	16.1%	18.3%	32.5%	11.8%	2.3%	2.3%	3.9%	1.9%	LIS
België 85	5.8%	4.7%	11.3%	5.2%	0.7%	0.5%	1.4%	0.6%	LIS
België 88	6.2%	4.9%	10.6%	5.8%	0.7%	0.4%	1.5%	0.6%	LIS
België 92	5.5%	4.9%	10.6%	4.7%	0.6%	0.4%	1.4%	0.5%	LIS
Canada 75*	16.0%	16.5%	34.5%	12.4%	3.1%	2.2%	6.5%	2.9%	LIS
Canada 81*	15.2%	17.9%	24.6%	12.3%	2.5%	2.3%	3.3%	2.4%	LIS
Canada 87*	13.8%	18.1%	14.3%	11.9%	2.1%	2.1%	1.7%	2.1%	LIS
Canada 91*	13.7%	17.5%	8.6%	13.1%	2.1%	2.0%	0.7%	2.4%	LIS
Denemarken 87	8.9%	4.0%	25.9%	6.5%	1.5%	0.4%	2.6%	1.6%	LIS
Denemarken 92	5.5%	3.6%	6.3%	5.9%	1.1%	0.4%	1.6%	1.3%	LIS
Duitsland 78	8.2%	4.9%	20.9%	7.2%	1.1%	0.4%	3.3%	1.1%	LIS
Duitsland 83	8.0%	6.5%	18.8%	5.8%	0.9%	0.5%	2.5%	0.6%	LIS
Duitsland 88	10.6%	11.0%	19.4%	7.8%					DV93a
Finland 87	5.5%	3.4%	10.1%	5.4%	0.8%	0.3%	1.0%	0.9%	LIS
Finland 91	6.4%	3.1%	14.4%	6.0%	0.9%	0.3%	1.4%	1.1%	LIS
Frankrijk 79*	13.2%	12.8%	16.0%	12.7%	1.8%	1.3%	2.0%	2.0%	LIS
Frankrijk 84*	11.9%	13.1%	7.3%	12.4%	1.6%	1.3%	0.8%	1.9%	LIS
Frankrijk 84/85	12.4%	12.9%	24.8%	10.0%					DV94
Frankrijk 89	14.7%	16.6%	24.3%	11.9%					DV94
Griekenland 82	17.4%	15.9%	33.7%	14.5%					DV94
Griekenland 88	17.9%	15.0%	37.8%	14.4%					DV94
Ierland 73 (1)	14.8%	15.7%	33.8%	14.4%					Callan
Ierland 80 (1)	16.2%	18.5%	24.4%	15.2%					Callan
Ierland 87 (1)	19.8%	26.0%	9.7%	17.3%					Callan
Nederland 83*	9.3%	7.0%	6.4%	10.8%	2.7%	1.5%	1.5%	3.5%	LIS
Nederland 87*	8.3%	8.9%	2.7%	9.2%	1.9%	1.1%	0.1%	2.5%	LIS
Nederland 91*	7.7%	9.2%	7.2%	7.3%	1.5%	1.5%	1.0%	1.6%	LIS
Noorwegen 79*	4.8%	4.4%	6.7%	4.6%	0.9%	0.5%	1.7%	0.9%	LIS
Noorwegen 86*	6.4%	3.9%	16.4%	4.4%	0.8%	0.5%	1.1%	0.8%	LIS
Noorwegen 91*	5.3%	3.9%	9.5%	4.5%	0.8%	0.4%	0.6%	1.0%	LIS
Portugal 80	26.4%	27.9%	42.3%	22.1%					DV94
Portugal 88	24.5%	22.9%	42.9%	20.7%					DV94
Spanje 80	17.5%	16.9%	32.3%	15.0%					DV94
Spanje 88	15.7%	16.5%	24.7%	13.6%					DV94
VK 74	11.4%	10.8%	34.4%	6.8%	1.2%	0.9%	4.2%	0.8%	LIS
VK 79	10.8%	10.7%	25.9%	7.2%	1.2%	1.1%	2.0%	1.1%	LIS
VK 86	13.0%	17.4%	13.3%	11.0%	2.3%	2.4%	1.2%	2.5%	LIS
VK 85	13.2%	19.2%	16.7%	9.9%					DV93b
VK 88	19.0%	22.3%	36.7%	13.4%					DV93b
VK 73 (2)	9.7%	7.2%	29.6%	4.8%					Goodman
VK 78 (2)	6.8%	7.6%	10.6%	3.9%					Goodman
VK 82 (2)	7.8%	9.0%	8.7%	5.8%					Goodman
VK 85 (2)	10.7%	13.1%	12.7%	7.0%					Goodman
VK 88 (2)	18.3%	19.3%	31.2%	11.6%					Goodman
VK 91 (2)	24.0%	26.9%	37.0%	15.1%					Goodman
VS 74*	18.8%	22.8%	31.4%	14.0%	3.7%	3.8%	6.7%	3.0%	LIS
VS 79*	18.6%	24.1%	28.9%	13.7%	3.3%	3.4%	6.1%	2.7%	LIS
VS 86*	22.6%	30.7%	28.3%	17.7%	4.1%	4.7%	5.7%	3.4%	LIS
VS 91*	22.7%	30.3%	26.1%	18.4%	3.9%	4.3%	5.0%	3.5%	LIS
Zweden 75*	5.2%	2.1%	8.6%	5.5%	0.9%	0.2%	0.6%	1.3%	LIS
Zweden 81*	4.6%	4.5%	0.9%	5.9%	0.8%	0.4%	0.0%	1.2%	LIS
Zweden 87*	6.3%	3.1%	4.3%	8.1%	1.3%	0.3%	0.3%	2.0%	LIS
Zweden 92*	6.0%	2.6%	4.9%	7.6%	1.3%	0.3%	0.5%	2.0%	LIS

* Ouderen gedefinieerd als huishoudens met een gezinshoofd ouder dan 65; volwassenen zijn gedefinieerd als personen ouder dan 16 in huishoudens waarvan het gezinshoofd jonger is dan 65.

- (1) Equivalentieschaal voor Ierland: 1.0; 0.66; 0.33; Armoedepercentages voor ouderen zijn armoedepercentages voor huishoudens met een bejaard gezinshoofd; Armoedepercentages refereren naar alle volwassenen ongeacht leeftijd.
- (2) Deze armoedepercentages voor het Verenigd Koninkrijk zijn gebaseerd op volgende equivalentieschaal: 0.61 voor de eerste volwassene, 0.4 voor andere volwassenen, 0.09 voor jonge kinderen en 0.36 voor kinderen boven de 16; inkomen zonder huisvestingskosten. De percentages voor ouderen hebben betrekking op gepensioneerden; de percentages voor volwassenen hebben betrekking op niet-gepensioneerden die leven in huishoudens zonder kinderen

Bron: zie tabel 2a.

Tabel 4: Cash-uitkeringen op armoede bij individuen.

Land / Jaar	Armoede voor en na transfers								Reductie van de armoedekloof				Transfer efficiency
	Allen		Kinderen		Ouderen 65+		Volwassenen -65		Allen	Kinderen	Ouderen 65+	Volwassenen -65	
	voor	na	voor	na	voor	na	voor	na					
Australië 81*	24.0%	14.4%	22.6%	16.4%	70.7%	29.9%	16.3%	10.5%	78.4%	61.8%	92.9%	68.1%	59.1%
Australië 85*	25.9%	15.7%	23.6%	17.0%	66.4%	33.4%	18.2%	6.3%	77.8%	64.9%	89.7%	70.2%	61.4%
Australië 89*	27.0%	16.1%	26.5%	18.3%	70.6%	32.5%	18.5%	11.8%	76.9%	61.7%	89.5%	68.5%	64.0%
België 85	33.6%	5.8%	24.0%	4.7%	88.9%	11.3%	27.6%	5.2%	95.0%	90.5%	97.4%	93.5%	44.4%
België 88	35.1%	6.2%	24.1%	4.9%	86.8%	10.6%	28.7%	5.8%	95.0%	91.0%	97.1%	93.4%	44.1%
België 92	34.5%	5.5%	24.4%	4.9%	92.0%	10.6%	26.7%	4.7%	96.4%	92.6%	97.9%	95.3%	49.2%
Canada 75*	24.6%	16.0%	24.3%	16.5%	64.7%	34.5%	17.7%	12.4%	61.0%	55.0%	79.7%	44.7%	44.7%
Canada 81*	24.2%	15.2%	24.2%	17.9%	62.4%	24.6%	17.3%	12.3%	66.0%	52.3%	88.2%	49.4%	45.3%
Canada 87*	26.5%	13.8%	26.2%	18.1%	67.5%	14.3%	19.0%	11.9%	73.9%	60.2%	94.2%	58.7%	44.2%
Canada 91*	29.5%	13.7%	29.4%	17.5%	66.3%	8.6%	23.6%	13.0%	76.6%	68.2%	97.3%	63.1%	42.0%
Denemarken 87	32.0%	8.9%	20.1%	4.0%	84.5%	25.9%	23.7%	6.5%	88.9%	90.1%	94.3%	82.5%	41.7%
Denemarken 92	36.6%	5.5%	27.1%	3.6%	83.3%	6.3%	28.3%	5.9%	93.0%	94.4%	96.6%	89.6%	47.6%
Duitsland 78	24.5%	8.2%	12.3%	4.9%	73.8%	20.9%	20.3%	7.2%	87.6%	79.8%	90.6%	85.8%	44.4%
Duitsland 83	26.2%	8.0%	15.9%	6.5%	72.2%	18.8%	18.5%	5.8%	90.4%	80.6%	92.4%	89.0%	42.6%
Finland 87	21.8%	5.5%	17.6%	3.4%	56.6%	10.1%	16.9%	5.4%	85.9%	86.5%	95.2%	77.0%	32.1%
Finland 91	23.0%	6.4%	20.7%	3.1%	50.9%	14.4%	18.3%	6.0%	84.1%	90.0%	92.2%	76.4%	30.2%
Frankrijk 79*	35.9%	13.2%	33.3%	12.8%	80.8%	16.0%	25.1%	12.7%	85.0%	73.4%	95.8%	67.4%	44.7%
Frankrijk 84*	38.4%	11.9%	34.9%	13.1%	88.1%	7.3%	28.8%	12.4%	88.1%	78.1%	98.5%	76.1%	44.6%
Nederland 83*	33.5%	9.3%	24.0%	7.0%	77.3%	6.4%	28.8%	10.8%	85.2%	83.7%	96.9%	78.8%	53.1%
Nederland 87*	34.3%	8.3%	26.9%	8.9%	77.7%	2.7%	28.4%	9.2%	90.0%	87.5%	99.7%	85.7%	53.7%
Nederland 91*	30.2%	7.7%	22.9%	9.2%	75.8%	7.2%	23.1%	7.3%	89.4%	78.3%	97.5%	85.8%	49.8%
Noorwegen 79*	23.2%	4.8%	14.1%	4.4%	78.5%	6.7%	12.8%	4.6%	91.4%	84.1%	96.1%	80.7%	49.3%
Noorwegen 86*	22.3%	6.4%	10.5%	3.9%	75.0%	16.4%	11.4%	4.4%	91.7%	72.2%	97.2%	78.0%	45.4%
Noorwegen 91*	25.6%	5.3%	16.0%	3.9%	73.6%	9.5%	15.1%	4.5%	91.8%	87.7%	98.2%	80.9%	41.9%
VK 74	20.1%	11.4%	15.2%	10.8%	72.0%	34.4%	11.7%	6.8%	81.0%	55.4%	87.3%	75.4%	51.1%
VK 79	27.5%	10.8%	23.4%	10.7%	78.5%	25.9%	17.4%	7.2%	87.8%	76.8%	95.0%	79.9%	45.4%
VK 86	37.2%	13.0%	37.7%	17.4%	76.7%	13.3%	27.6%	11.0%	83.9%	77.6%	96.9%	75.2%	49.4%
VS 74*	26.2%	18.8%	26.7%	22.8%	66.9%	31.4%	17.6%	14.0%	57.9%	39.5%	79.9%	42.6%	50.7%
VS 79*	26.0%	18.6%	27.6%	24.1%	64.1%	28.9%	16.9%	13.7%	59.2%	42.8%	79.5%	42.2%	46.8%
VS 86*	29.6%	22.6%	33.3%	30.7%	60.4%	28.3%	21.1%	17.7%	54.9%	38.1%	78.9%	39.6%	47.8%
VS 91*	31.6%	22.7%	35.3%	30.3%	61.2%	26.1%	22.9%	18.4%	58.5%	44.4%	81.2%	43.3%	46.8%
Zweden 75*	30.4%	5.2%	15.3%	2.1%	93.9%	8.6%	18.1%	5.5%	93.5%	91.0%	99.0%	80.2%	44.2%
Zweden 81*	38.6%	4.6%	23.8%	4.5%	98.2%	0.9%	25.3%	5.9%	95.7%	88.9%	99.9%	87.5%	44.2%
Zweden 87*	40.0%	6.3%	22.7%	3.1%	98.2%	4.3%	26.7%	8.1%	94.1%	93.2%	99.7%	81.0%	48.2%

Zweden 92*	43.3%	6.0%	29.6%	2.6%	97.1%	4.9%	31.3%	7.6%	94.1%	95.6%	99.3%	85.3%	48.3%
------------	-------	------	-------	------	-------	------	-------	------	-------	-------	-------	-------	-------

* Ouderen gedefinieerd als huishoudens met een gezinshoofd ouder dan 65; volwassenen zijn gedefinieerd als personen ouder dan 16 in huishoudens waarvan het gezinshoofd jonger is dan 65.

Bron: LIS, en eigen berekeningen.

Tabel 5: Armoede naar geslacht van het gezinshoofd.

	<i>Percentage in armoede</i>		<i>Percentage in totale armoede</i>		<i>Meetbasis</i>	<i>Bron</i>
	<i>vrouwelijk gezinshoofd</i>	<i>mannelijk gezinshoofd</i>	<i>vrouwelijk gezinshoofd</i>	<i>mannelijk gezinshoofd</i>		
Australië 81	39.4%	12.4%	45.1%	55.0%	Inkomen	LIS
Australië 85	42.1%	13.6%	44.6%	55.4%	Inkomen	LIS
Australië 89	42.5%	13.4%	46.7%	53.3%	Inkomen	LIS
België 85	9.0%	5.7%	23.1%	76.9%	Inkomen	LIS
België 88	13.8%	5.7%	31.6%	68.4%	Inkomen	LIS
België 92	9.9%	5.5%	30.8%	69.2%	Inkomen	LIS
Canada 75	42.7%	14.0%	45.4%	54.6%	Inkomen	LIS
Canada 81	35.4%	12.3%	47.2%	52.8%	Inkomen	LIS
Canada 87	27.8%	11.6%	39.8%	60.2%	Inkomen	LIS
Canada 91	26.9%	11.6%	43.4%	56.6%	Inkomen	LIS
Denemarken 87	20.2%	9.9%	43.8%	56.2%	Inkomen	LIS
Denemarken 92	13.7%	6.5%	45.3%	54.7%	Inkomen	LIS
Duitsland 78	28.7%	6.6%	60.2%	39.8%	Inkomen	LIS
Duitsland 83	22.1%	6.5%	56.7%	43.3%	Inkomen	LIS
Duitsland 88	23.5%	8.5%	58.6%	41.4%	Inkomen	DV93b
Finland 87	15.9%	5.8%	52.0%	48.0%	Inkomen	LIS
Finland 91	20.7%	6.1%	58.8%	41.2%	Inkomen	LIS
Frankrijk 79	23.4%	11.4%	35.3%	64.7%	Inkomen	LIS
Frankrijk 84	15.1%	10.5%	28.7%	71.3%	Inkomen	LIS
Frankrijk 84/85	21.0%	11.0%	35.3%	64.7%	Uitgaven	DV93a
Frankrijk 89	22.6%	12.5%	36.5%	63.5%	Uitgaven	DV93a
Griekenland 82	27.2%	16.9%	23.1%	76.9%	Uitgaven	DV93c
Griekenland 88	27.6%	18.0%	27.6%	72.4%	Uitgaven	DV93c
Nederland 83	11.6%	7.7%	29.2%	70.8%	Inkomen	LIS
Nederland 87	10.9%	6.9%	36.3%	63.7%	Inkomen	LIS
Nederland 91	12.1%	6.8%	35.0%	65.0%	Inkomen	LIS
Noorwegen 79	10.7%	4.4%	48.2%	51.8%	Inkomen	LIS
Noorwegen 86	26.7%	5.2%	65.7%	34.3%	Inkomen	LIS
Noorwegen 91	17.6%	4.9%	62.1%	37.9%	Inkomen	LIS
Portugal 80	35.4%	24.8%	30.7%	69.3%	Uitgaven	DV93d
Portugal 89	33.9%	23.9%	32.3%	67.7%	Uitgaven	DV93d
Spanje 80	30.0%	16.9%	22.0%	78.0%	Uitgaven	DV93e
Spanje 88	23.7%	14.7%	24.6%	75.4%	Uitgaven	DV93e
VK 74	36.7%	9.8%	49.6%	50.4%	Inkomen	LIS
VK 79	25.7%	10.1%	42.8%	57.2%	Inkomen	LIS
VK 86	15.7%	11.7%	29.9%	70.1%	Inkomen	LIS
VK 85	18.2%	11.5%	33.6%	66.4%	Inkomen	DV93f
VK 88	42.7%	16.4%	43.6%	56.4%	Inkomen	DV93f
VS 74	43.0%	13.8%	49.0%	51.0%	Inkomen	LIS
VS 79	36.8%	13.0%	53.1%	46.9%	Inkomen	LIS
VS 86	41.8%	15.4%	49.7%	50.3%	Inkomen	LIS
VS 91	40.0%	16.2%	51.8%	48.2%	Inkomen	LIS
Zweden 75	13.9%	5.8%	45.2%	54.8%	Inkomen	LIS
Zweden 81	5.2%	5.7%	27.4%	72.6%	Inkomen	LIS
Zweden 87	13.1%	7.9%	40.4%	59.6%	Inkomen	LIS
Zweden 92	14.7%	6.8%	48.1%	51.9%	Inkomen	LIS

Noten en Bronnen: zie tabel 2a.

Tabel 6: Armoede naar leeftijd van het gezinshoofd.

	<i>Percentage in armoede</i>			<i>Aandeel in steekproef</i>			<i>Bron</i>
	<i>16-24</i>	<i>25-64</i>	<i>65+</i>	<i>16-24</i>	<i>25-64</i>	<i>65+</i>	
Australië 81	17.0%	13.2%	37.5%	7.3%	74.2%	18.5%	LIS
Australië 85	20.2%	13.6%	40.3%	5.9%	73.8%	20.3%	LIS
Australië 91	22.5%	14.1%	39.9%	5.9%	74.2%	20.0%	LIS
België 85	11.5%	4.9%	10.5%	3.1%	76.0%	20.9%	LIS
België 88	20.4%	4.8%	11.7%	2.0%	74.4%	23.6%	LIS
België 92	16.4%	4.4%	11.1%	3.5%	73.3%	23.2%	LIS
Canada 75	27.1%	13.8%	42.1%	10.9%	72.1%	17.0%	LIS
Canada 81	26.3%	13.8%	30.4%	9.4%	73.5%	17.1%	LIS
Canada 87	29.2%	13.5%	17.3%	6.0%	75.8%	18.2%	LIS
Canada 91	38.3%	14.7%	10.2%	6.3%	75.3%	18.4%	LIS
Denemarken 87c	28.0%	5.4%	26.2%	10.3%	65.7%	24.1%	LIS
Denemarken 92	35.4%	5.0%	7.4%	9.5%	66.3%	24.2%	LIS
Duitsland 78	24.8%	6.3%	24.8%	1.9%	67.5%	30.6%	LIS
Duitsland 83	17.4%	6.4%	21.1%	3.8%	68.9%	27.3%	LIS
Duitsland 88	33.5%	10.2%	20.4%	2.6%	69.9%	27.6%	DV93
Finland 87	30.6%	5.0%	13.6%	7.8%	73.0%	19.2%	LIS
Finland 91	34.0%	5.7%	18.8%	7.4%	72.8%	19.8%	LIS
Frankrijk 79	14.8%	12.3%	18.6%	3.5%	71.1%	25.4%	LIS
Frankrijk 84	17.5%	12.2%	8.2%	4.3%	73.1%	22.6%	LIS
Frankrijk 84/85	13.6%	9.3%	26.6%	5.1%	73.9%	21.0%	DV94
Frankrijk 89	11.3%	11.3%	26.1%	4.5%	70.9%	24.6%	DV94
Griekenland 82	10.4%	13.7%	35.6%	2.5%	75.4%	22.1%	DV94
Griekenland 88	8.2%	13.8%	38.8%	2.7%	72.2%	25.2%	DV94
Nederland 83	32.9%	7.4%	5.9%	5.7%	73.5%	20.8%	LIS
Nederland 87	36.6%	6.8%	1.6%	7.2%	72.7%	20.2%	LIS
Nederland 91	32.7%	6.8%	6.8%	4.8%	73.2%	22.0%	LIS
Noorwegen 79	19.1%	4.4%	7.4%	6.4%	66.2%	27.3%	LIS
Noorwegen 86	30.4%	4.6%	21.8%	6.7%	65.8%	27.6%	LIS
Noorwegen 91	35.9%	4.4%	13.9%	6.4%	67.7%	26.0%	LIS
Portugal 80	27.9%	20.7%	50.2%	5.7%	73.2%	21.0%	DV94
Portugal 89	33.8%	19.0%	49.5%	5.4%	72.7%	22.0%	DV94
Spanje 80	11.5%	14.2%	37.5%	2.5%	78.0%	19.5%	DV94
Spanje 88	18.8%	13.0%	27.2%	1.1%	76.4%	22.5%	DV94
VK 74	7.4%	7.7%	39.0%	4.5%	70.8%	24.7%	LIS
VK 79	13.7%	8.2%	27.9%	4.8%	68.9%	26.3%	LIS
VK 86	16.7%	11.7%	14.5%	5.4%	68.7%	25.8%	LIS
VK 85	26.2%	10.8%	17.0%	4.2%	68.7%	27.0%	DV94
VK 88	32.5%	14.8%	40.1%	4.9%	68.4%	26.8%	DV94
VS 74	28.2%	15.4%	36.8%	8.1%	72.3%	19.6%	LIS
VS 79	23.2%	15.3%	33.8%	8.1%	71.5%	20.5%	LIS
VS 86	36.5%	18.5%	32.8%	5.2%	73.7%	21.1%	LIS
VS 91	42.9%	19.0%	30.6%	4.7%	73.3%	21.9%	LIS
Zweden 75	21.0%	3.9%	9.8%	14.7%	61.4%	23.8%	LIS
Zweden 81	20.6%	4.1%	1.1%	13.6%	60.6%	25.8%	LIS
Zweden 87	31.4%	5.3%	5.7%	15.3%	58.8%	25.9%	LIS
Zweden 92	38.1%	3.3%	6.5%	14.5%	60.5%	25.0%	LIS

Noten: zie tabel 2a.

Tabel 7: Armoede bij actieve gezinnen, naar gezinsvorm.

Land / Jaar	Armoedepercentages				Aandeel in steekproef			Analyse eenheid	Bron	
	alleenstaande	eenouder	koppel zonder kinderen	koppel met kinderen	alleenstaande	eenouder	koppel met kinderen			
Australië 81	20.1%	40.9%	7.0%	10.4%	21.9%	6.3%	26.1%	45.7%	huishouden	LIS
Australië 85	18.3%	43.3%	8.1%	10.6%	25.4%	6.8%	25.9%	41.9%	huishouden	LIS
Australië 89	20.4%	46.7%	7.7%	10.8%	23.0%	7.2%	28.9%	40.9%	huishouden	LIS
België 85	11.4%	14.9%	4.6%	3.8%	14.7%	3.0%	43.1%	39.2%	huishouden	LIS
België 88	13.2%	7.8%	4.5%	4.3%	16.2%	3.2%	43.8%	36.8%	huishouden	LIS
België 92	10.6%	8.4%	5.6%	4.1%	17.5%	5.1%	36.9%	40.4%	huishouden	LIS
Canada 75	27.4%	43.4%	6.4%	10.0%	26.6%	5.3%	22.2%	45.8%	'Economic family'	LIS
Canada 81	22.7%	41.3%	6.5%	10.9%	28.0%	6.8%	24.3%	41.0%	huishouden	LIS
Canada 87	20.9%	40.8%	7.5%	11.7%	25.8%	6.1%	28.5%	39.7%	huishouden	LIS
Canada 19	24.7%	42.1%	7.9%	10.4%	32.1%	7.0%	26.5%	34.4%	huishouden	LIS
Denemarken 87	16.6%	4.7%	3.7%	3.6%	38.6%	5.8%	25.1%	30.4%	huishouden	LIS
Denemarken 92	14.3%	3.8%	2.0%	2.0%	39.9%	6.5%	27.5%	26.1%	huishouden	LIS
Duitsland 78	26.2%	24.2%	8.2%	3.1%	31.0%	2.6%	31.0%	35.4%	belastingeenheid	LIS
Duitsland 83	19.3%	21.3%	6.8%	4.1%	34.8%	4.2%	28.2%	32.8%	belastingeenheid	LIS
Finland 87	16.3%	3.7%	2.4%	2.9%	34.7%	5.1%	27.1%	33.1%	huishouden	LIS
Finland 91	17.7%	5.7%	3.6%	2.5%	35.2%	5.6%	27.3%	31.9%	huishouden	LIS
Frankrijk 79	17.9%	24.9%	11.1%	10.7%	18.2%	3.9%	28.7%	49.2%	huishouden	LIS
Frankrijk 84	18.0%	19.4%	12.3%	11.2%	21.7%	4.5%	29.6%	44.1%	huishouden	LIS
Nederland 83	17.6%	9.0%	6.7%	7.5%	18.8%	4.3%	31.5%	45.4%	huishouden	LIS
Nederland 87	17.6%	10.0%	4.6%	6.9%	29.5%	4.5%	28.6%	37.4%	huishouden	LIS
Nederland 91	18.5%	26.2%	5.7%	7.2%	26.6%	4.5%	34.3%	34.6%	huishouden	LIS
Noorwegen 79	12.4%	9.6%	3.4%	2.9%	24.8%	11.6%	14.8%	48.8%	belastingeenheid	LIS
Noorwegen 86	15.8%	14.2%	1.2%	1.8%	32.1%	9.2%	22.0%	36.7%	huishouden	LIS
Noorwegen 91	14.7%	9.5%	0.6%	2.0%	39.7%	11.7%	19.3%	29.4%	huishouden	LIS
VK 74	16.4%	27.2%	2.7%	5.8%	15.5%	5.3%	29.5%	49.6%	onbekend	LIS
VK 79	13.1%	19.9%	4.8%	7.4%	18.0%	6.3%	27.9%	47.8%	huishouden	LIS
VK 86	11.0%	16.2%	8.1%	14.8%	22.5%	7.9%	29.9%	39.7%	huishouden	LIS
VS 74	22.2%	52.1%	8.2%	11.9%	19.7%	9.2%	25.7%	45.3%	huishouden	LIS
VS 79	19.2%	46.3%	6.6%	11.8%	24.4%	11.0%	25.0%	39.6%	huishouden	LIS
VS 86	20.8%	52.2%	8.8%	17.6%	24.9%	10.5%	27.3%	37.3%	huishouden	LIS
VS 91	22.1%	51.3%	9.5%	17.9%	27.0%	11.0%	26.3%	35.7%	huishouden	LIS
Zweden 75	15.0%	2.4%	2.6%	2.2%	42.7%	5.0%	22.1%	30.1%	onbekend	LIS
Zweden 81	12.2%	5.4%	3.0%	3.9%	46.1%	5.9%	20.8%	27.2%	belastingeenheid	LIS
Zweden 87	19.6%	4.7%	3.0%	2.9%	48.8%	5.4%	20.6%	25.1%	belastingeenheid	LIS
Zweden 92	18.9%	2.4%	1.9%	2.6%	48.2%	6.7%	21.0%	24.1%	belastingeenheid	LIS

Noten: zie tabel 2a.